

Madártávlat

Madártani és természetvédelmi folyóirat

2016
ŐSZ

Füvészkert
a természet
védelméért

Megszentelt
refúgiumok

Parlagi sasok
fészekörzői

Szalakóta-
védelmi
helyzetjelentés

Madárodúk és etetők, madáreleség, ajándéktárgyak, festmények, CD-k, madaras könyvek, játékok széles választéka az MME Természetbarátok boltjában!

Az Opticon távcsövek és spektívek forgalmazását megkezdtuk!

Boltunkban már bankkártyával is lehet fizetni!

Boltunk kínálata folyamatosan bővül! Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a www.mme.hu/bolt honlapunkat!

KIADJA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarorszáért!”
1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel.: (06-1) 275-6247 • Fax: (06-1) 275-6267 • www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ
Ujhelyi Péter

MUNKATÁRSÁK

- Ács László** • MME Bolt
Bajor Zoltán • gyakorlati madárvédelem
Bodnár Katalin • társadalmi kapcsolatok
Drexler Szilárd • természetvédelem
Hadarics Tibor • faunisztika
Halpern Bálint • kétlétű- és hullóvédelem
Haraszthy László • madártan
Horváth Márton • ragadozómadár-védelem
Karcza Zsolt • Madárgyűrzési Központ
Kincses László • környezeti nevelés
Lendvai Csaba • helyi csoportok
Madas Katalin • BirdLife-partnerek
Magyar Gábor • Madártan
Nagy Dénes • területvédelem
Nagy Károly • Monitoring Központ
Orbán Zoltán • Madárbarát kert
Vásóny Petra • Marketing

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓK

- Aradi Csaba** (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, kutatóprofesszor)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

FOTOGRAFIAI TANÁCSADÓK

- J. Artyuhin** • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs** • **Lóki Csaba** • **Máté Bence** • **Nehéz László** • **Novák László** • **Streit Béla** • **Suhayda László** • **Vizúr János**

GRAFIKUSOK

- Kókay Szabolcs** • **Matyikó Tibor** • **Zsoltos Márton**
TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Netraw Kft.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR

Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS

Harangi István

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ

Schmidt Egon

FELELŐS KIADÓ

Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS

Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ

Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

TÁMOGATÓNK

A címlapon: *Fehérhátú fakopáncs* (Kókay Szabolcs festménye)

Együtt

Az ősz beköszöntével, ahogy vonuló madaraink megindulnak hosszú vándorútjukra, figyelmünk ennek a különösen veszélyeztetett csoportnak a védelmi kérdéseire irányul. Ezeknél a hosszú távú vonuló madárfajoknál mutattuk ki, hogy állományuk gyorsabban csökken, mint állandó vagy rövid távú vonuló fajainké. Állományuk csökkenését a költőterület, a vonulási útvonal, a pihenőterületek és a telelőterület legkülönbözőbb tényezői alakítják. Az áramutések és a mérgezések nem csak hazánkban jelentkező problémák, sajnos a vonulás során mindenfelé találkozhatunk vele madaraink. Jól ismert, hogy a mediterrán tájakon az illegális vadászat és madárbefogás milyen hatalmas kárt tesz a vonuló fajok állományában. Egyes térségek (például a Szaharától délre húzódó vidékek) szárazodása és a klímaváltozás legkülönbözőbb más hatásai is befolyásolják madaraink sorsát.

Mit tehetünk mi? A hazánkban folytatott védelmi munka mellett országhatárainkon túlra is kell tekintenünk. Kékvércse- és szalakóta-védelmi programjainkban nem kérdés, hogy a Dél-Afrikáig húzódó vonulási útvonal problémáival is foglalkoznunk kell. Együtt is dolgozunk nemzetközi szervezetünk BirdLife-partnereivel, akik Szerbiától Ciprusig felméri az átvonuló állományok helyzetét és a természetvédelmi problémákat LIFE programjaink keretében. A műholdas nyomkövetés keretében megismertük/megismerjük a két faj pontosabb vonulási útvonalát és az afrikai országok szakembereivel is együtt tudunk működni. Ennek egyik lépéseként a Bonni egyezmény (a vonuló állatfajok védelmére) keretében elkészítjük a BirdLife afrikai irodájával együttműködésben az egyik első teljes vonulási útvonalra kiterjedő fajvédelmi tervet és jövő év elején otthont adunk az ezt szolgáló tanácskozásnak. Mint erős BirdLife partner szervezet nem csak büszkének kell legyünk hazai eredményeinkre, hanem ha tehetjük segítenünk külföldi partnereinken, hogy ők is többet teheszenek. Ennek szellemében is másfél éve támogatni kezdtük a BirdLife Kaukázus kezdeményezés programját, hogy Azerbajdzsán, Grúzia és Örményország területén dolgozó még kevésbé tapasztalt partnereink tevékenysége erősödhessen. Ezek mellett nemzetközi hírű parlamenti- és természetvédelmi programunk eredményeire alapozva kollégáink segítettek egy védelmi program kidolgozását a térségben, és idén a terepi munkálatokban személyesen is segítő kezet nyújtottunk.

Olyan szerencsés helyzetben vagyok, hogy még sorolhatnám ezeket a már elindult kezdeményezéseinket. De ez még nem elég, mert nagyon sok feladat vár még ránk. Eredményeket csak együtt érhetünk el! Ezeket a sorokat egy nemzetközi konferenciáról írom, ahol jelentős eredményeket értünk el, és mutattunk be. Jó ehhez a nagy családhoz tartozni, amit úgy hívunk: BirdLife. Büszkeséggel töltött el, hogy mi is aktív szereplői, mi több támogatóként előremozdítói vagyunk a BirdLife hálózatának.

Jó kimondani, hogy a BirdLife mi vagyunk! Mi – együtt!

Halmos Gergő

A TARTALOMBÓL

	Sasfészek őrzése Dévaványán	8
	Szalakóta-védelmi helyzetjelentés	12
	Füvészkert a természet védelméért	26
	Megszentelt refúgiumok	38

Az MME természetvédelmi tevékenysége 11.

Természet-
védelem

© Orbán Zoltán felvételei

Kis kócsag

AZ 1980-AS ÉVEK második felében megkezdett természetvédelmi projektek már előre vetítették, hogy a Magyar Madártani Egyesület néven alakult szervezetünk, kezdi kinőni azokat a kereteket, amiket az alapításkor meghatároztunk, illetve amelyeket az akkor már több mint egy évtizedes tevékenység során folyamatosan alakítottunk.

Látva a természeti értékek megőrzése érdekében szükséges teendőket és az MME lehetőségeit, azt gondoltuk, hogy egy új szervezet megalakításával és működtetésével lehetne többet tenni a természetért. A széleskörű összefogással – MME-n kívüliekkel együttműködve – megkezdtük egy országos természetvédelmi egyesület szervezését. Az MME irodájában tartott megbeszéléseken egyre pontosabb képet sikerült kialakítani az új szervezet tervezett

tevékenységéről, szervezetéről stb. Az akkori jogszabályoknak megfelelően előzetesen engedélyt kaptunk a szervezésre, és az alapszabály tervezetét is támogatta a hatalom. Később azonban fordulat következett be és azt „közölték velünk”, hogy nincs szükség országos szervezetre, mert a természetvédelemben

csak helyi problémák vannak, azokat pedig helyi szervezeteknek kell megoldaniuk.

Nem volt mit tenni, hiszen a „közölték mögött” ott volt az egyértelmű kinyilatkoztatás, hogy ha meg is alakul az egyesület azt nem fogják nyilvántartásba venni, ezért a meglévő szervezetünk tevékenységét kellett szélesítenünk.

Az MME tagsága, helyi és országos tisztségviselői és alkalmazottai teljesen világosan látták, hogy bizony nagyon sok olyan megoldandó feladat van a természeti értékek megőrzése terén, amihez országos szintű társadalmi összefogásra van szükség. A legkülönbözőbb belső tanácskozáson folyamatosan előkerült ez a téma, azért az 1989. április 2-án tartott Küldöttközgyűlésen az Elnökség felhatalmazást kért és kapott egy új Alapszabály kidolgozására. A következő 1990. február 24-én

tartott küldöttközgyűlés elfogadta az új Alapszabályt és egyúttal döntött arról is, hogy az egyesület megváltoztatja nevét és a továbbiakban Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületként fejt ki tevékenységét. Utólag – amikor már ismertek az eredmények, vagy a sikertelenségek – könnyű egy-egy döntést, vagy cselekedetet értékelni. Ennek előrebocsátása után azonban megállapíthatjuk, hogy az akkori Küldöttközgyűlés nagyon bölcsen cselekedett és a lehető legjobb pillanatban változtatta meg egyesületünk nevét és bővítette ki tevékenységét.

A névváltoztatás utáni időszakban hoztuk létre a Természet Szolgálatában Alapítványt is és erre az időszakra esik az MME Somogy Természetvédelmi Szervezet és a Jászkun Természtvédelmi Szervezet önálló jogi személylé nyilvánítása is. Azóta – sikeres tevékenységével – valamennyien bizonyították létjogosultságukat és az akkori döntés helyességét.

Az új név és mögötte lévő kibővített tevékenységnek köszönhetően – élve az akkor kínálkozó lehetőségekkel – egyesületünk igen jelentős összegű pályázatokat tudott megnyerni a Központi Környezetvédelmi Alapból illetve pl. a PHARE-ből is. Mi akkor úgy éltük meg, hogy ezek a természetvédelmi célokra elnyert források egyúttal az addigi tevékenységünk elismerését is jelentették, azon felül, hogy azok megvalósításával jelentősen hozzájárultunk természeti értékeink fennmaradásához.

A rendszerváltás sok lehetőséget kínált a civil szervezetek számára is. Egyrészt a korábbi társadalmi berendezkedéssel szemben, amikor a valóságos, alulról szerveződő civil szervezetekre minimum sandán tekintett a hatalom, több lehetőség kínálkozott, akár még arra is, hogy azok szakmai javaslatokkal és lobbizással befolyásolják a törvényhozás munkáját.

Ez volt a hőskor, mert az MME tisztségviselői és szakértői rendszeresen részt vettek a parlament bizottságainak munkájában. Ilyesmi korábban elképzelhetetlen lett volna és sajnos manapság sem így működnek az országgyűlési bizottságok.

Ismertségünk, tevékenységünk és addigra elért eredményeinknek

Kékvércse-fóka

köszönhetően a civil szervezeteknek címkézett és az országgyűlés által szétosztott támogatás igen jelentős részét egyesületünk kapta.

Megnyílt emellett egy másik lehetőség is, nevezetesen, hogy a civil szervezetek (egyesületek) is vásárolhattak földterületet. Sajnos ez a törvényi szintű szabályozás csak 1994 tavaszáig volt hatályban, mert utána az akkor elfogadott földtörvény már kizárta az egyesületeket a földszerzésből. Maradt egy kivételes lehetőség arra, hogy

vagyon nevesítése – tagok közötti szétosztása – és a kárpótlási törvények a korábbi helyzetet alapvetően átirták. Hirtelen százazrek lettek kisebb nagyobb terület tulajdonosai, míg korábban a föld kevés kivételtől eltekintve az állam tulajdonában és emellett a termelőszövetkezetek használatában volt. Az új tulajdonosok egy részének olyan területek jutottak, amelyek hagyományos mezőgazdasági tevékenységre nem, vagy csak nagyon korlátozottan voltak alkalmasak. Elsősorban a vízjárta területekre, de akár mocsarakra, mocsársátrakra is gondolhatunk, vagy éppen a szikes tavak medrére vagy partjára. Hamar elindult az újonnan megszerzett területek értékesítése. Nem csak a gazdálkodásra kevésbé alkalmas területeket kínálták igen olcsón az új tulajdonok, hanem a jó minőségű termőföldet is.

Az MME akkoriban már széleskörű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett. Tudtuk, hogy más országokban (pl. Nagy-Britannia, Németország, Svájc) tevékenykedő madárvédő, később BirdLife szervezetek számos területet megvásároltak és azokat magánrezervátumként működtették. Ezek a területeken optimális feltételeket igyekeztek biztosítani azoknak a fajoknak, amelyek megőrzése érdekében a területet megvásárolták. A legtöbb magánrezervátumban a bemutatásról is folyamatosan gondoskodtak. Mi is szeretnénk volna

az önkormányzatokkal összefogva közalapítványokat hozunk létre és szerezzünk meg értékes természeti területeket. Ezek az MME közreműködésével létrehozott szervezetek továbbra is vásárolhattak termőföldet, egészen 2015-ig. Akkor ezt a lehetőséget is megszüntették.

Miért volt fontos az MME számára a földvásárlás. A szövetkezeti

© Boldogh Sándor felvétele

Jellegzetes haris-élőhely
Lent: Gólyatölcs

ilyen területeket birtokba venni és fenntartani. A megvásárlásukhoz azonban pénzre volt szükség, az MME viszont – más társadalmi szervezetekhez hasonlóan – nem rendelkezett szabad forrásokkal. Szerencsére több partnerszerveztünk, elsősorban a BirdLife Svájc és a Bajor Madárvédő Egyesület vezetőit sikerült meggyőznünk arról, hogy érdemes lenne természeti értékekben gazdag területeket vásárolni Magyarországon és azokról az MME képes lenne gondoskodni.

A területek kiválasztása és a forrásgyűjtés

A nyugati partnerszervezetek sem rendelkeztek olyan pénzforrásokkal, amit egy elnökségi döntéssel átadhattak volna számunkra. Az ottani szervezetek tagjaik adományait használják fel egy-egy project megvalósítására. Szerencsére az MME tevékenysége, stabil szervezete és vezetése, illetve eredményei addigra már egész Európában ismertek és elismertek voltak. Ezek tették lehetővé, hogy a társszervezetek tagságát meg lehetett győzni arról, hogy adományaik jó helyre kerülnek, jó célt fognak szolgálni.

© Kókay Szabolcs

Az első jelentős terület, amit megvásároltunk, egy Tisza-menti gémtelep volt, majd ezt követték olyan gyepterületek, amelyeken a tűzok mellett kék vércse és más jelentős természeti értéket képviselő fajok is fészkeltek. Ártéri területeket is sikerült birtokba venni, amelyeken a botanikai ritkaságok mellett haris fészkeltek. Ezek a területek, csakúgy, mint a következők, az MME és egy térségi önkormányzat együttműködésével létesített közalapítvány tulajdonába kerültek és ma is ott vannak.

Később vásároltunk halastavakat Biharugrán és a Hortobágyon is, és az egyik legjelentősebb magyarországi szikes tó nagy része is az általunk alapított közalapítvány tulajdonába került.

A közalapítványok közel húsz éves tevékenységük során jól „gazdálkodtak” a rájuk bízott természeti értékekkel. Területeinken jelentős számú tűzok, parlagi sas, rétisas, kerecsensólyom kék vércse, szalakóta, haris, gólyatölcs, gulipán stb. költ rendszeresen. Több területen van vegyes gémtelep is, amelyekben a szürke és vörös gém valamint a nagy kócsag mellett kanalasgémek, kis kócsagok bakcsók és üstökös gémek is fészkel-

nek. Néhány területen nagyléptékű élőhelyrekonstrukciót is sikerült megvalósítani. Ezek egy része a korábbi évtizedekben végrehajtott – a természeti értékeket és területeket károsan érintő – beavatkozások negatív hatásainak megszüntetését szolgálta azáltal, hogy az élővilág számára fontos vizek elvezetése helyett azok visszatartásáról gondoskodtak. Sikerült azonban nem csak vízpótlással biztosítani néhány terület fennmaradását, hanem pl. Biharban és Somogyban nagy léptékű – több száz hektáros – új vizes élőhelyet is kialakítottunk. A somogyi területen az első években megtelepedett a vidra, a cigány réce és a gémfélék százai keresik ott táplálékukat. Biharban egy valószínűsíthető paradicsom jött létre. A vizes élőhely mélyebb részein gyékényes nádasok alakultak ki, amelyben a gyakori fajok mellett – szárcsa, vízityúk, barna rétihéja, nádírigó, cserregő nádiposzáta – sitke, barkóscinege, kis vízcicsibe is költ, de hosszabb időt töltenek itt vonulásuk során a kis lilikek és a vörösnakú ludak is, sokezer gyakoribb társuk mellett. A terület magasabb, de nedves részein jelentős nagyodó-állomány fészkel, de költ itt a piros lábú cankó és a sárszalonna is.

© Streit Béla felvétele

Haris

Mivel az MME a közalapítványain keresztül természetgazdálkodóvá vált, kézenfekvő volt az elképzelés arra, hogy az ezeken a területeken szerzett gyakorlati tapasztalatokat széles körben kellene ismertetni, kamatoztatni. Ez adta az ötletet ahhoz, hogy az MME létrehozza a Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálatát. Az 1999-ben létrejött egységünk kezdetben egy pályázatnak köszönhetően tudott működni. Elsősorban vizes élőhelyeken (halastavakon) és füves területeken, illetve erdőkben igyekeztünk a természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő gazdálkodáshoz segítséget nyújtani. A kezdeti sikerek után sajnos a Tanácsadó Szolgálatot meg kellett

szüntetni, mert nem rendelkezünk kellő forrással annak működtetéséhez. A piaci alapon történő tevékenységként viszont csak akkor lehetett volna megvalósítani, ha néhány év működési költségeit az MME tudta volna finanszírozni. Nehézség volt ugyanakkor az is, hogy akkor még nem voltak olyan agrártámogatási lehetőségek, amelyeket megpályázva a gazdálkodók részéről is felmerült volna az igény arra a szolgáltatásra, amit az MME Tanácsadó Szolgálat tudott nyújtani. Nem vészt azonban kárba az ott megszerzett tudás és tapasztalat, hiszen a 2000-es évek második felében nagy lendületet vett Agrár-környezetvédelmi Program és az ahhoz kapcsolódó

támogatási rendszer kidolgozásánál és működtetésénél az MME által szerzett tapasztalatokat is felhasználta a Vidékfejlesztési és a Környezetvédelmi Minisztérium.

Alapvető változást okozott a gazdálkodók és a természetvédők kapcsolatrendszerében az a támogatási rendszer, amely arra ösztönözte a gazdálkodókat, hogy a tűzok, a daru, a kék vércse és más ritka fajok érdekében előírt korlátozásokat önként vállalva – támogatás fejében – hozzájáruljanak az agrárterületeken élő kiemelt jelentőségű természeti értékeink fenntartásához. Az MME természetvédelmi tevékenységét bemutató rövid összefoglalóim keretei szűkösek ahhoz, hogy az agrárium zöldítése terén sokak által végzett közös eredményekben az MME szerepét részletesen bemutassam. Azt azonban kijelenthetjük, hogy ezen a területen is számos hasznos tevékenységnek voltunk kezdeményezői, és mások ötleteinek megvalósításában is közreműködtünk partnerként. Szerencsés lenne, ha akadna valaki, aki részletesen tanulmányozza ezt a tevékenységet, és megírja a jelen és az utókor számára ennek az időszaknak a történetét. Ma még reális lenne ezt elkészíteni, az idő múlásával azonban ez egyre nehezebb lesz.

Haraszthy László

Az MME Budapesti helyi csoportjának 2016/II. félévi programja

Előadások

- Október 12.** Budapest védett növényei a legújabb felfedezések tükrében
– Bajor Zoltán előadása
- November 9.** Budapest halai
– Szendőfi Balázs filmje és kulisszatitkok a készítőitől
- December 14.** Téli madarásztúra Japánban
– Lendvai Csaba előadása

Terepi programok

- Október 1-2.** Európai Madármegfigyelő Napok a Naplás-tónál,
- Október 2.** Európai Madármegfigyelő Napok a Merzse-mocsárnál
- November 12.** Vadlúdvonulás megfigyelése a Dinnyési-fertőn
- December 17.** Téli madarászat az Óbudai-szigeten

Élőhelykezelési programok

- Október:** Homoktövis Természetvédelmi Terület
- December:** Merzse-mocsár

Az előadások helyszíne: A Magyar Természettudományi Múzeum Semsey előadóterme (Budapest, VIII. kerület, Ludovika tér 2-6).

Az előadások előtti megbeszélések 18 órakor, a vetítések 18 óra 15 perckor kezdődnek! Az előadások utáni szombatra szervezett kirándulások részleteinek meghirdetésére az előadások előtt kerül sor! Felhívjuk a figyelmet, hogy előre nem látható okok miatt az előadások témája vagy a kirándulások helyszíne változhat. A változtatásokról előzetesen tájékoztatást adunk.

Mindenkinek élményekben gazdag madármegfigyeléseket kívánunk!

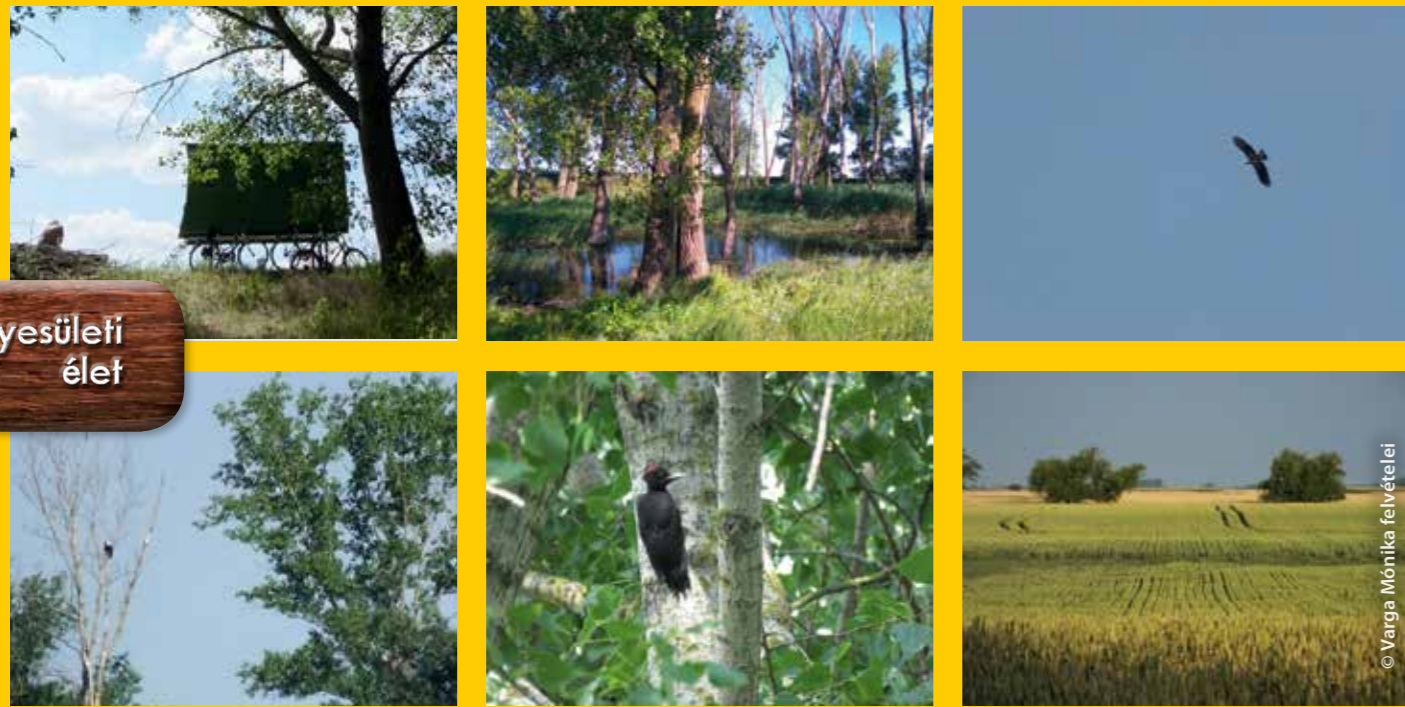
Elérhetőségeink:

Bajor Zoltán: 20/252-3960, Lendvai Csaba: 20/322-5787, Berényi Zsombor: 20/354-8505, Kincses László 20/484-4810. Részletes információk honlapunkon, blogunkon és levelezőlistánkon érhetőek el.

Honlapunk címe: www.mme.hu/budapesti_helyi_csoport
Blogunk címe: mmebudapest.wordpress.com
Levelezőlistára feliratkozás: lendvai.csaba@mme.hu
Mindenkit szeretettel várunk!

Sasfészek őrzése Dévaványán

Egyesületi élet

© Varga Mónika felvételei

DÉN JÚNIUSBAN, TÖBB év kihagyás után végre visszatérhettem Dévaványára, és sikerült az egyik sárréti sasfészek közelében madárvédelmi munkában részt venni. Eddig Dévaványáról elsősorban a tűzok jutott az eszembe, de mostantól a parlagi sas is közel áll a szívemhez.

Évek óta nem jártam itt, mégis úgy éreztem, itthon vagyok. Szabadságot vettem ki erre a néhány napra, hogy a békéscsabai hivatal magam mögött hagyva, a városi cipőt bakancsra cserélve eltöltsek néhány napot sasfészek őrzésével. Az első nap a terep és a feladat megismerésével telt. Körülbelül 1 km-es távolságra voltam a sasfészekről, és az volt a legfontosabb dolgom, hogy az emberi zavarást időben észrevegyem. 15-20 percenként távcsővel fürkésztem a fészek környékét, ami egy átlagember számára első hallásra meglehetősen unalmas dolognak tűnhet, de egy madárbarátnak izgalmas feladatot jelentett. A faj védelme érdekében túl sok konkrét dolgot nem árulhatok el, de az nem titok, hogy a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, együttműködve – többek között – a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatósággal, a HELICON LIFE+ projekt keretében, az elmúlt évekhez hason-

© Kókay Szabolcs

lóan, most is önkéntesekre bízta a parlagi sasok fészkeinek őrzését.

Ebben a tájegységben nem ez az egyetlen saspár, viszont a zavarás őket fenyegeti talán a leginkább, ezért telepítettek a fészek közelébe egy őrhelyet, ahonnan kellő távolságból, de elég jól figyelemmel lehetett kísérni az eseményeket. Meglehetősen puritán körülmények voltak itt, de igazából nem éreztem hiányát semminek. Bár a fészekőrző bódé napközben úgy felforrósodott, hogy nem lehetett kibírni benne, de mögötte egy kb. fél hektáros gödörben a megálló csapadékvíz és a magasra nőtt fák mégis kellemes klímát biztosítottak.

A fészekőrző szolgálat kora reggeltől estig tartott. A sasok – és általában más madarak is – napkelte táján a legaktívabbak. Ilyenkor volt érdemes felállítani a spektívét, de volt úgy, hogy óráig nem történt semmi. Türelmijáték ez a madármegfigyelés. Hiába vannak megszokott viselkedési formái az egyes fajoknak, mégsem lehet mindig pontosan kiszámítani, hogy mikor mit fognak csinálni. Egyik nap, hosszas várakozás után végre megjelent a szülőpár a levegőben, és ezzel szinte egy időben lecsaptak zsákmányukra. A szántóföldön mit sem sejtő mezei nyúl percekkel belül a fiókák között találta magát

a sasfészekben. A vadászat pár perc alatt lezajlott, aztán pedig a távcsőben, a lassan kialakuló délibábtól már csak a hullámozó sziluettjét lehetett látni a madaraknak, ahogy az egyik szülő falatokra tépve szétosztja a prédát a két fióka között.

Igazi élmény volt ez a pár perces akció, hiszen napközben nem nagyon történt semmi. Azt nem mondhatnám, hogy a madár sem járt arrafelé, mert barna rétihéják rendszeresen felbukkantak. A bódé mögött pedig egy egész fészekaljnyi fekete harkály lármázott. A gödörben időről-időre békák kezdtek hangos koncertezésbe, majd egy sárgarigó is többször hallatta a hangját, de sajnos nem mutatta meg magát egyszer sem.

A sasfészek körül is nyugodtan telt az idő, a szülők időnként kiültek a kedvenc kiülő fájukra, néha tettek egy kört a környéken, de volt hogy órákra eltűntek. A fiókákat a sűrű lombzattól alig-alig lehetett látni, de egyébként is a fészekben lapulva töltötték a nap nagy részét, viszont amikor kinyújtóztatták szárnyaikat vagy táplálék érkezett, akkor jelt adtak magukról, hogy még ott vannak.

Nagyon ritkán a távolban feltűnt egy autós vagy egy motoros, de rövid időn belül el is hagyta a környéket, ez pedig láthatóan nem zavarta a par-

lagi sasokat. Sem a kicsiket, sem a felnőtt madarakat.

Azon a héten lelassultak a dolgok, de mégsem unatkoztam. Volt idő élvezni és egyáltalán észrevenni a természet közelségét, egy tekergőző vízisiklót a fűben, vagy a földúton pár méterre baktató nyulat. Az elmúlt időszak rohanó hétköznapijait után, ezek a pillanatok megfizethetetlenek voltak számomra.

Még az sem tudta elvenni a kedvemet a feladattól, hogy időnként egy-egy bálahordó pótkocsis traktor enyhe túlzással, percekre eltakarta a napot, mert akkora porfelhőt kavart fel, mikor elment a fészekőrző hely mellett. Gyerekkorom óta nem voltam olyan koszos, mint akkor és el kell mondjam, hogy a májkrém-

© Kókay Szabolcs

kenyér sem esett még soha olyan jól, mint abban a pár napban. Szóval így teltek a dévaványai határban a fészekőrző napok.

Az utolsó nap többnyire eseménytelenül telt, nem számítva azt a pár perces égi vadászatot, amit bemutattam a saspár. Először az egyik, majd pillanatokon belül a másik madár is feltűnt az égen, és ha nem a saját szememmel látom, talán el sem hiszem, de egy barna rétihéját szúrtak ki maguknak, aki a bódétól pár száz méterre éppen egy rácsálófeleséggel a karmai között repült. A két sas pedig nekirepült a rétihéjának, aki az utolsó pillanatban kitért előlük, viszont a zsákmányát elejtette a búzatábla közepébe. A vadászat sajnos sikertelen volt, de emlékezetes befejezése a fészekőrzésnek.

A műszak végén, végtelennek tűnő, dőcögős, poros földutakon biciklizve jutottam vissza a Tűzokvédelmi Állomásra, ahol esténként, elalvás előtt egyszerűen imádtam a dürgő tűzokkakas fekete-fehér képét nézegetni a falon. Azon gondolkodtam, hogy a Tűzoktelep, a szobák, ez a kép a falon 37 éve (amikor megkezdte működését) pont ugyanúgy nézhetett ki, és hogy hány kutató és madarász fordulhatott már meg itt, és látta már ugyanezt. Tényleg igazi megtiszteltetés volt, hogy én is ott lehettem, és részt vehettem egy ilyen fontos természetvédelmi programban, mint a parlagi sasok fészekőrzése.

Varga Mónika

Az Európai Unió és a Magyar Állam támogatásával zajló HELICON Life Nature projekt keretében 2012 és 2016 között a következő személyek vettek részt veszélyeztetett parlagisas-fészek őrzésében:

Ádámszki Szabolcs, Agg Viktória, Albert Krisztián, Antal András, Antal Lászlóné, Aradi Zsuzsa, Babicz Ágnes, Baháti Márta, Bai Evelin, Bakos Ivett, Balázs Erika, Balázs Dániel, Balláné Anrejszky Margit, Balog Dániel, Baltás Edina, Bánáti Zoltán, Bancsik Györgyi, Bank Judit, Baranyi Hajnalka, Barati Balázs, Barati Sándor, Baricska Péter, Barna Máté, Bartók Tamás, Bartos Nándor, Batár Máté, Batár Máté, Bathó Beatrix, Bathó Henriett, Bedekovich Anna, Bedő Alexandra, Béke Imre, Beke István, Belankáné Balogh Anikó, Benesovits Nóra, Bense Flóra, Berczi Zoltán, Berecz Dániel, Berki Boglárka, Bíró Emese, Bíró István, Bíró Vivien, Blik Patrik, Bodnár Katalin, Bodó Bendegúz, Bodó János, Bognár Ferenc András, Bolf Gergely Balázs, Borsi Angéla, Bősze Dániel, Brandl Bettina, Burányi Virág Lilla, Búzás Balázs, Ceyhuni-Szabó Zsuzsa, Cibere Anna Mária, Ciczei Krisztina, Czako Bernadett, Csajtay Zsófia, Csáková Bence, Csapó Bence, Csatlós András, Csávolszki Péter, Cseresnyés Csenge, Csernai Diána, Csiger Anikó, Csrefkó Tamás, Deák Gábor, Debrőci Zoltán, Demeter Katalin, Dénes Marcell, Deutsch Zsoltné, Diós Kristóf, Dobos Mihály, Dobos Zoltán, Dobrosi Tamás, Dócs Olívia, Domonkos Gizella, Dukai Bálint, Ecsedi Angéla, Engedi Róbert, Ércz Dóra, Erdei Benedek, Eröss Anikó, Eszes Dorottya Réka, Fábrián László, Fábrián Péter Imre, Farkas Karolina, Farkas M. Vivien, Farkas Zoltán, Farquar Anna, Fatér Imre, Fatér Zsolt, Fazekas József, Fera Gábor, Filkus István, Forintos Nikolett, Friesz Patrik, Füredi Ákos, Gál Zoltán, Gál Zsófia, Garam Balázs, Gazdag Angéla, Gell Gerda, Géring Miklós, Gerner Gerda, Giczei Krisztina, Godó Laura, Golen Gerhárd, Gönczi Ádám, Göndöcs Ede, Göndöcs Kevin, Göndöcs Mendi, Göndöcsné Kis Brigitta, Gönye Zsuzsanna, Gránicz Laura, Gregus Alexandra, gyerek1+, gyerek2+, Gyócsi Ferenc, Gyócsi Jekey, Gyórfy Péter, Hadobács Tibor, Hajagos Árpád, Hajdú Anna, Hák Flóra, Halász Dániel, Halász Fanni, Halász Zsuzsanna, Hammer Tamás, Hatvani Krisztina, Hervainé Orcsik Judit, Hollubi Andor, Horák Zsófia, Horváth Ágnes, Horváth Csaba, Horváth Flóra, Horváth Klára, Hutás Róbert, Imre Sándor Gergely, Janó Gizella, Jordán Sándor, Judák Tamás, Juhász Benedek, Juhász Gergő, Kajtár Bence, Kanyó Csaba, Kaposvári Gábor, Karácsony Zita, Karas József, Kárpáti János, Kasza Veronika, Kaszab Attila, Keresztesi Anikó, Kerti Richárd, Kispál Gyula, Kiss Bernadett, Kiss Csaba, Kiss Gyöngyi, Kiss Janka Judit, Kiss Tamás, Komáromi Kornél, Koszciaróvá Lucia, Kota Csaba, Kovács Alexandra, Kovács Attila, Kovács Bence, Kovács László, Körömi Krisztina, Krajcsovszky Bence, Krammer Ferencné, Krivek Gabriella, Kucsma Gábor, Kujbusné Molnár Erzsébet, Kurucz Gábor, Kurunczi Kristóf, László Lilla Katalin, Laky Eszter, Lambert Ferenc, Leskó Gabriella, Lippóczy Gábor Attila, Lovász Kata, Lovász Marcell, Ludmány Orsolya, Lukács Zsolt, Major Csilla, Majoros György, Makkay Szabolcs, Maklár Beáta, Márk Szilvia, Márkus Alexandra, Márton Csaba, Márton István, Mátó Gergő, Medveczki Katalin, Mészáros Réka, Meizner Mariann, Mekkey Péter, Menczeles Noémi, Menkó Mónika, Menyhért Ádám, Módra Gábor, Molnár Dániel, Molnár Richárd, Monoki Ákos, Mórucz Balázs, Nagy Imréné, Nagy Kitti, Nagy Péter, Nagy Zsolt, Nagy Zsuzsanna, Németh Attila, Németh Bálint, Németh Roland, Neubauer Gábor, Ney Krisztina, Nyáry Viktor, Nyírádi Katalin, Nyírádi Zsuzsa, Nyisztor Álmos, Nyisztor Bence, Oláh Rita, Orosz István, Oroszlán Dániel, Orosz-Tóth Dávid, Ottó Beatrix, Pacskó Noémi, Pál András, Pálffy Andrea Anna, Pálóczi Gyula, Pászti Laura, Pecák Judit, Peka Tamás, Peszeki Zoltán, Petrovics Viktória, Piffkó Dániel, Pinczési Dóra, Pirk Dániel, Pogonyi Máté, Porteleki Szilvia, Prepok Hanga, Prepok Tamás, Rác János, Rádai Károly, Rádi Nelli Édua, Radics Fanni, Rapala Miklós, Rátóczi Attila, Rébéli-Szabó Zsolt, Rusvai Katalin, Rutterschmid Rajmund, Sándorffy Attila, Sas Krisztián, Sass Imre, Sebestyén Eszter, Sebestyén Zolt, Shrut Ilona, Sike Péter, Sinka Márk, Sipos Zoltán, Siskó Gergő, Snóblí Flóra, Sólyom Viktor, Soós Gábor, Soós Gergő, Söményi Gábor, Spanyol Mígel, Stefán László, Stilling Ferenc, Suba Beatrix, Svajcsik Norbert, Szabó Anna, Szabó Tünde, Szák Zsófia, Szakács Ágnes, Szakács Ákos, Szák-Kocsis Endre, Szalai Csenge, Szalai Ivett Csenge, Szántó Viktória, Szarka Gábor, Szász János, Szegedi Tibor, Szélig Bence, Szentkereszt Zita, Szijj Katalin, Szilágyi Zsófia, Szitta Imola, Szlovák Benjámin, Szoboszlai Zoltán, Szóke Dénes, Szóke Zoltán, Szöllősi Lívia, Szöllősy Balázs, Tallósi Béla, Tamás Brigitta, Tanka Fanni, Tari József, Terhes Árpád, Terhes Attila, Tim Gergő, Tor Norbert, Tor Róbert, Tóth Attila, Tóth Gábor, Tóth Katalin, Tóth Tamás, Tömör Beatrix, Törös Norbert, Trefeli Alexandra, Tuka Beáta, Turny Zoltán, Tuza József, Ujj Barbara, Ványi Péter, Varga Ákos, Varga Gusztáv, Varga Mónika, Varga Szilárd, Veő András, Veő András, Vidovnyecz Márton, Víg Lilla, Víg Zsófia, Vincze György Erik, Vincze Mária, Vincze Péter, Vincze Szilvia, Vodicska Babett, Volek Nikolett, Vona Gabriell, Vörös Mihályné, Vrabél Katalin, Zelenák Attila, Zsámboki Tibor

Ézúton is köszönjük áldozatos önkéntes munkájukat!

Érdekes fészkelések

Érdekes fészkelések

© Tiszai József Sándor felvétele

Bankafészkek hordóban

2016. június 28-án búbosbankákat fényképeztem a dávaványai ún. régi repülőtéren. Valaha mezőgazdasági növényvédelemben dolgozó gépek szálltak fel innen, ma már csak motoros sárkányrepülők telephelye. Annak idején a guruló, illetve leszálló pálya jelölésére használták a területen elhelyezett félbevágott 200 literes kerozin hordókat, amiket a búbosbankák már évek óta rendszeresen költőhelyként használnak. 4-5 bankapár költ rendszeresen a területen, és a sárkányrepülősök tevékenysége láthatóan hidegen hagyja őket. A hordókat nem bolygattam, így a fiókák számát illetően nem szolgálhatok hiteles információval.

Tiszai József Sándor

Zöldikék különösen korai költése

2016. április 16-án két 8-9 napos zöldikefióka került kézre Polgárdiban. Egy családi ház udvarán, fenyőfájuk alatt találták őket a lakók. Miután a fiókákat nem sikerült visszahelyezni a fészkekbe, megtalálójuk másnap

Búbosbanka
Lent: Zöldikéknek és kenderikéknek otthont adó faiskola

átadták őket a Fejér megyei HCs önkéntesének, aki gondoskodott azok felneveléséről.

Fiala Zsuzsa

© Haraszthy László felvétele

Szerkesztői megjegyzés: a zöldikék többsége május első tíz napjában rakja le tojásait, de az állomány kisebb része már áprilisban megkezdte a költést. A kérdéses pár március 20. táján kezdte meg a tojások lerakását. (H.L.)

Zöldikék és kenderikék fészkelése faiskolában

2016. április 15-én – a tivadari (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) kertészetben jártam, ahol már mesziről hallottam a zöldikék és kenderikék hangját. Felmerült bennem, hogy a nagyméretű dézsákban álló, sorba rendezett gömbtűjékben költhetnek, ezért végignéztem azokat. Egy zöldike- és egy kenderikefészket találtam, öt-öt tojással. A kenderikefészektől 80 cm-re volt egy korábban használt fészkek is. A fészkektől 5 méterre ülő és folyamatosan ott dolgozó asszonyokra a madarak ügyet sem vetettek. Elmondásuk szerint előző évben is költöttek madarak a tűjékben. A területen megfigyelt zöldikék és kenderikék száma alapján mg további két-két pár költetett a többi eladásra váró örökzöldben is.

Haraszthy László

Kék cinegék és széncinegék közös fészkelése

Az ásonthalmi Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola tanulmányi erdejében közel két évtizede működtek

© Andresi Pál felvétele

Kék- és széncinegék közös fészkelése

© Haraszthy László felvétele

Szajkófészkek a magaslesen

madárodútelepet, 60 odúval. A 2015. május 7-én tett ellenőrzés során a 30-as számú odúban ritka jelenséget, úgynevezett összetojást észleltem. Már első pillantásra látszott, hogy nagyon sok, és különböző méretű tojás van a fészkekben. Ekkor 8 széncinege- és 10 kékcinegetojást számoltam. A későbbi megfigyelések során kiderült, hogy az odú lakói ekkor már széncinegék voltak. Május 28-án a fészkekben a 8, közel kirepülő széncinege-fióka mellett egy kékcinege-fiókát is találtam. Utóbbi a növekedésben erősen lemaradt. Egy hét múlva a fészkekből mind a 9 fióka kirepült. Ekkor a fészket és az odú alját is átnéztem, de tojásmaradványokat nem találtam. Vélhetően

© Polgár Tibor felvétele

Rozsdafarkú fészke sportcipőben
Lent: Fekete rigó fészke halogénlámpán

leten átvezető földút partoldalában, a talajszinttől 40 cm magasságban nyíló földbe vájt lyukban találtam széncinege fészket. Egy későbbi ellenőrzés során azt tapasztaltam, hogy a fészket valamilyen ragadozó kikaparta, a tojások összetörve, szétszóródva heverték a földön.

Dénes János

Szajkó fészkelése magasles padlóján

Székesfehérvár közelében egy használaton kívüli erdei magaslesen szokatlan jelenséget észleltünk. A magasles padlóján, a sarokban egy fészket találtunk, melyben fiókák voltak, mint később kiderült szajkók. A fiókák fejlődését folyamatosan nyomon követtük, azok sikeresen kirepültek.

Kovács Andrea

Feketerigó halogénlámpán

A feketerigó sokféle ember teremtette helyen fészkel. Előfordult, hogy közlekedő tehervagonon fészkel, folyamatosan követe a vagon annak útján. 2016. április 26-án, a fényképen látható fészket mutatták autószerelő barátomék, bejárati ajtajuk fölött, kérdezve mit tegyenek. Javasoltam helyezték át a szemben lévő bokrokra, amelyeket csak a gépkocsik jártak át választ el a háztól. Itt van egy mindig friss vízű, madáritató tál is. Gaál Krisztián, barátom

Szelle Ernő

© Nechay Gábor felvétele

a kékcinege-fiókák is kikeltek, de még fiatalon elpusztultak, az egyetlen életben maradt kivételével. Ugyanakkor több rovarlárvét is találtam, amelyek az elpusztult kékcinege-fiókákat fogyaszthatták el.

Andresi Pál

Széncinege költése földbe vájt lyukban

Közismert, hogy széncinege változatos helyeken fészkelhet, akár egy függőleges vascsőben vagy egy postaládában is nevelhet fiókákat. 2016. április 30-án a főtí Somlyó hegyen egy galagonyával sűrűn benőtt terü-

fia, gondosan át is tette a négy tojásos fészket egy tiszafa megfelelő ágvilágára, kb. 1 méter magasságba. A rigó zavar-talanul kiköltötte fiókáit. Május utolsó hetében jártam ismét arra. Képzelmem, újsá-golták, ugyanaz a rigó most az árnyékoló növényzettel befütt-t, D-i teraszra nyíló ablak fölötti, ugyanolyan lámpára fészkel. Ez a költés is sikeres volt.

Nechay Gábor

Házi rozsdafarkú költése sportcipőben

Polgár Tibor Pétfürdőn, kimosott sportcipőjét a ház bejáratánál levő esővédő alá rakta száradni, hogy a kutya ne érje el. Pár nap elteltével, amikor be akarták venni azt, meglepődve tapasztalták, hogy egy majdnem teljesen kész fészke van benne, úgy döntöttek, hogyha a madarak jó megoldásnak találták a cipőt a fészkekrákásra, akkor meg-hagyják nekik. 2016. április. 28-án reggelre benne volt az első tojás, majd minden reggel eggyel többet észleletek. Május 2-án reggel már 5 tojás volt a fészkekben, amin meg-kezdődött a kotlás. Május 17-én a késő délutáni órákban kikeltek a fiókák, amelyeket a szülők szor-gosan etettek. Június 2-én négy fióka hagyta el a cipőben lévő fészket. Tibor a „net”-en utána olvas-tott, hogy másodköltés is lehet, ezért kint hagyta cipőt és öröm-mel tapasztalta, hogy újabb költés indult. Június 18-án ismét 5 tojás volt a fészkekben, melyek június 30-án keltek ki. Sajnos ez a költés már nem volt sikeres, mivel július 7-én reggelre a macska leverte a fészket, és a kis fiókák odavesztek.

Szalakóta-védelmi helyzetjelentés

Ornitológia

© Jakab Sándor felvétele

Szalakótapár
Lent: Jellegzetes szalakóta-élőhely

A szalakóta

A szalakóta a múlt század közepéig meglehetősen elterjedt faj volt Magyarországon. A fákkal tarkított füves területeket mind az alföldi, mind pedig a dombvidéki régiókban benépesítette. A faj folyamatos visszahúzódása az 1970-es évek közepétől felgyorsult, az 1980-as években Dunántúlról teljesen eltűnt, mint fészkelő faj. A faj visszaszorulásának legfőbb okai az élő- és fészkelőhelyek elvesztése, az áramütés, és a vonulás és telelés során tapasztalható negatív hatások.

A hazai szalakóta állomány 1995 és 2002 között már csak mindössze 400-700 párt tett ki, azonban az évtizedek óta tartó szalakótavédelmi tevékenységnek köszönhetően mára már egy stabil, közel 1000 párt számláló populációval rendelkezünk. Rövid távon az arra alkalmas élőhelyeken történő odútelepítéssel további állomány-erősödés várható, de hosszú távon csak szürke- és fehérszárnyasok ismételt telepítésével, a legeltetéses gazdál-

© Lendvai Csaba felvétele

kodás erősítésével, a mozaikos élőhelyek fenntartásával érhető el.

A szalakóták egyedszáma egész Európában jelentősen lecsökkent, a faj több nyugat-európai országból már kipusztult. A Kárpát-medence állománya egyelőre stabil, így ennek védelme, megőrzése kifejezetten

fontos a faj európai uniós jövőjét illetően.

A faj védelmét szolgáló projekt

A faj hosszú távú védelme érdekében 2014 szeptemberében indult a „A szalakóta védelme a Kárpát-medencében” című LIFE+ projekt az Európai Unió támogatásával. A projektben az MME mellett részt vesz még a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága, a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága, a DALERD Szegedi Erdészete, a romániai Milvus Egyesület, és a Szatmárnémeti Környezetvédelmi Ügynökség.

© Loki Csaba felvétele

A pályázat fő elemei közé tartoznak az élőhely rekonstrukciók, a „Szalakótás gazda” program, a vonulás kutatás és az ismeretterjesztés.

Jeladós madarak

Szalakótáink vonulási útvonalai és telelőterületei ezidáig szinte teljesen ismeretlenek voltak. A hagyományos madárgyűrzés segítségével az elmúlt több mint száz évben alig néhány visszafogási adatot sikerült csak gyűjteni, így a madarakat a vonulás és a telelés során fenyegető veszélyforrásokról sem volt elegendő információ.

A szalakóták évente mindössze négy hónapot töltenek Európában, idejük nagyobb részét a tavaszi és őszi vonulás, illetve az afrikai telelés teszi ki. A hosszú, évente oda-

„Pétör” nevű szalakótánk teljes útvonalát Jobbra: „Pétör” (piros) és „Csele” (sárga) útvonalát a végleges telelőterületekre

© jeladosmadarak.mme.hu

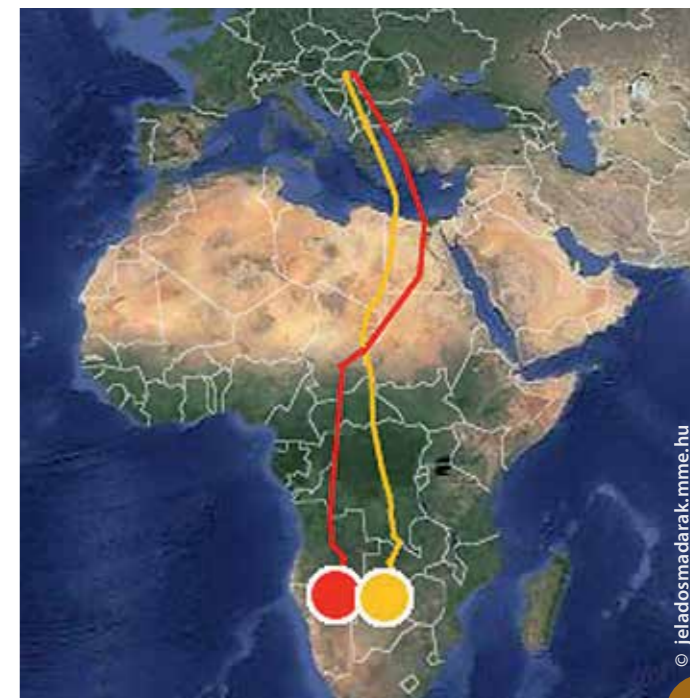
Szalakóták – szöcskezsákmánnyal

© Pabar Zoltán felvétele

vissza akár több tízezer kilométeres út során sok nehézséget kell leküzdeniük, az illegális vadászat, a pihenő- és telelőhelyek leromlása, a táplálékhiány, a klímaváltozás rengeteg madár pusztulását okozza. A vonulási útvonalak pontosabb ismerete segítheti a különböző veszélyeztető tényezők csökkenté-

sét, az ismert pihenő- és telelőhelyek védelmét.

Az MME szakemberei a projekt keretében 4 szalakótát láttak el PTT típusú műholdas jeladóval 2015 nyarán. A jeladó mindössze 4,5 gramm tömegű, a madár testtömegének kevesebb, mint 5%-a. A 2016-os év során további 4 ma-

© jeladosmadarak.mme.hu

Jeladóval ellátott szalakóta

© Tokody Béla felvétele

dárra került ilyen típusú nyomkövető.

A 4 jelölt madár közül kettőnek („Kacor” és „Levente”) a jeladója csak rövid ideig küldött adatokat a madarak hollétét illetően, így ebben a két esetben csak a madarak magyarországi, költési időn belüli mozgását lehetett egy darabig nyomon követni.

A két másik madár („Pétör” és „Csele”) vonulását azonban sikerült figyelemmel kísérni. Mindkét egyed szeptember első hetében hagyta el Magyarországot, 1 héttel később pedig már mintegy 4000 km-t megtéve, a Szaharától délre fekvő szavannákról küldtek életjeleket. A fákkal tarkított pusztaság a nyár végi esőzések után táplálékban- és búvóhelyekben gazdag életteret kínál a szalakóták számára, ezt kihasználva másfél hónapig, a száraz évszak beköszöntéig időztek itt. A madarak vonulási sebessége az éppen átrepülő élőhely minőségével változik, ez annyit jelent, hogy a nehezebb terepet, mint például a sivatagokat, esőerdőket gyorsabban, a legtöbb esetben megállás nélkül repülik át. A táplálkozásra alkalmasabb helyeken azonban akár több napos pihenőkkel is megszakítják útjukat.

„Pétör” és „Csele” október végén újra folytatta útját dél felé. Az egyenlítő környéki esőerdőket mindössze néhány nap alatt átszelve, a déli félteke szavannáin már

Egy szokatlan szárnymintázatú példány

© Csibrányi Balázs felvételei

Egy rendellenes farokmintázatú példány

lassabb iramban haladtak. Végleges telelőterületeiket december elejére érték el a Kalahári sivatagtól északra, Namíbia és Botswana területén. „Pétör” március végén megkezdte tavaszi vonulását és május 20-án megérkezett Magyarországra, odút, területet foglalt és párba állt. „Csele” azonban-jeladója adatai alapján nem indult haza a telelőterületéről. A rendelkezésre álló információk arra engednek következtetni, hogy a madár vagy elpusztult, vagy elhagyta jeladóját. A napenergiával működő jeladó mindenestre biztos, hogy fénynek kitett helyen van, hiszen folyamatosan képes a műholdakkal kommunikálni.

A jeladók segítségével fény derült a Kárpát-medence szalakóta állományának a vonulás során használt útvonalára és legfontosabb pihenőhelyeire. A projekthez Szerbia, Bulgária, Ciprus és Izrael BirdLife partnerszervezetei is csatlakoztak. Az adatok alapján megismert pihenőhelyeken e szervezetek munkatársai feltérképezik az adott területet és feltárják a szalakótákat fenyegető potenciális veszélyforrásokat. A fenyegető-tényezők megismerésével partnereink megtehetik az első lépéseket a madarak vonulási útvonalának védelmére a helyi döntéshozók és a közvélemény figyelmének felhívásával.

A vonulás pontos útvonala mellett megtudtuk, hogy az őszi vonulás során a közel 7000 km-es

© Szűcs Péter felvétele

Balra: „Pétör” hazatért! Fent: Pillanatfelvétel a fészekkamera képei közül Fent: Szalakóta-fiókák

rűk használatát is, melyek segítségével a madarak befogása nélkül nyerhetünk hasznos információkat. A műholdas jeladók használata igen költséges, ezért a populációnak

© MME archívum

távolságot a szalakóták 3 hónap alatt teszik meg, míg ugyanez a távolság a tavaszi vonulás idején mindössze 2 hónapot vesz igénybe. Ennek legfőbb oka, hogy a madarak tavasszal igyekeznek minél hamarabb költőterületeikre érni, és a legjobb területeket elfoglalni, hogy a lehető legjobb eséllyel repessék ki fiókáikat.

Gyűrűzési érdekességek

A vonulás kutatás témakörében érdemes megemlíteni a színes gyű-

rűk használatát is, melyek segítségével a madarak befogása nélkül nyerhetünk hasznos információkat. A műholdas jeladók használata igen költséges, ezért a populációnak

2016 júniusában Ágoston Attila a szerbiai Törökkanizsa közelében fogta be és látta el színes gyűrűvel Európa legidősebb regisztrált szalakótáját. A jelenleg 11 éves madarat Orbán Zoltán gyűrűzte 2005. VII. 18-án, mostani költési helyétől mintegy 170 km-rel északabbra, Jászberény közelében.

Hák Flóra, Szabadi Krisztina és Szitta Tamás fogta vissza azt a 9 éves madarat melyet Tóth László, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság tájegységvezetője gyűrűzött meg fiókaként 2007. VI. 30-án Hevesvezenyén, kevesebb mint 30 km-re a mostani befogás helyszínétől, Borsodivánkától. A madár immáron színes gyűrűk által is azonosítható.

Fészekkamera

Május végén a Filmduzsungel Stúdió jóvoltából kihelyezésre került Közép-Európa első szalakóta-fészekkamera a dél-alföldi Sándorfalva határában, a leendő Szalakóta-védelmi Központ közvetlen szomszédságában. A kamera éjszakai felvételek készítésére is alkalmas, ezért az odú lakóinak élete a költési időszakban folyamatosan nyomon követhető.

A fiókák kirepülésével az élő közvetítés ugyan véget ért, azonban az odú elfoglalásának és az első tojás lerakásának pillanatai felvételről megtekinthetők. Az odúban nevelkedő három fiókaból egy sikeresen kirepült, egyet legyengült állapot miatt a Szegedi Vadasparkba szállítottak a szakemberek, egy pedig elpusztult.

A fészekkamerához kapcsolódó linkek megtalálhatók a projekt honlapján: <http://rollerproject.eu/hu/content/linkek>.

Göcző Gabriella, Tokody Béla

125 éve ülésezett Budapesten a 2. nemzetközi ornitológiai kongresszus

Egykor és ma

MÁSODIK NEMZETKÖZI MADÁRTANI CONGRESSUS.
BUDAPEST, 1891.

ZWEITER INTERNATIONALER ORNITHOLOGISCHER CONGRESS.
BUDAPEST, 1891.

SECOND CONGRÈS ORNITHOLOGIQUE INTERNATIONAL.
BUDAPEST, 1891.

FŐJELENTÉS.

1 891. MÁJUS 17–20. között Budapesten megrendezett 2. nemzetközi ornitológiai kongresszus a hazai madártan fejlődésében meghatározó szerepet játszott, így az akkori események felidézése tudománytörténeti szempontból is nagy jelentőséggel bír.

Az első ilyen témában rendezett nemzetközi kongresszusra a szomszédos Bécs városában 1884 áprilisában került sor, melynek ünnepélyes megnyitóját maga Rudolf trónörökös tartotta, ki közismerten maga is lelkes ornitológus volt. A kongresszuson három szekcióban – madárvédelem; háziszárnyasok tenyésztésének elősegítése; madár-megfigyelőállomások felállítása – tartottak előadásokat. A kongresszus legfőbb célja a világ különböző országaiban aktív ornitológusok nemzetközi szervezetben való egyesítése volt. Permanente Internationale Ornithologische Comité (PIOC, Nemzetközi Ornitológiai Állandó Bizottság) néven. A kongresszus másik fő célja, egy

madárvédelmi egyezmény létrehozása az egyes országok egymástól távoli álláspontja miatt nem jöhetett létre, így előkészítése a következő

A kongresszus első hivatalos összejövetelét a hajdani Hungária Nagyszállóda nagytermében tartották

kongresszusra maradt, melynek időpontjául 1888-at, lehetséges helyszínéül pedig Svájcot jelölték ki. A szervezés lassúsága miatt a dátum egyre későbbre tolódott, a konferencia legfőbb politikai támogatója, Rudolf trónörökös pedig 1889 januárjában tragikus körülmények között elhunyt. Magyarország akkori politikai

vezetése ugyanakkor felismerte, hogy egy nemzetközi tudományos rendezvény milyen komoly presztízst jelent az országnak, és a rendezést elvállalva a döcögő szervezést kivette a PIOC bécsi titkársága kezéből, ezáltal az előkészületeket saját irányítása alá vonta.

A rendezvényszervezéssel párhuzamosan a szakmai előkészületeket is időben megkezdte a Természet-tudományi Társulat által alakított bizottság Entz Géza elnökletével. Elhatározták, hogy 1890-ben, a kongresszust megelőző évben egy országos megfigyelő hálózat követi nyomon a madárvonulást, az eredményeiről pedig beszámolnak a kongresszusnak. A hálózat megfigyelői között voltak Buda Ádám (Rea, Hunyad vármegye), Chernel István (Kőszeg), Csató János (Nagyenyed), Fászl István (Sopron), Kocyan Antal (Zuberec, Árva vármegye), Kuhn Lajos (Nagyszombat), Lakatos Károly (Szeged), Lovassy Sándor (Keszthely), Szikla Gábor (Székes-

fehérvár) az ismertebb nevek közül. A legfontosabbnak tartott vonulási helyekre teljes munkaidős megfigyelőket küldtek a jelzett időszakra.

Herman Ottó a Balatonnál, Chernel István a Velencei-tónál, Madarász Gyula a Fertőnél és Szikla Gábor a Drávafoknál foglalta el megfigyelőhelyét. Lakatos Károly is csatlakozott rövidesen a feladatra a szegedi Fehér-tó és a Horgosi-tó körül. Naponta háromszor felvették az időjárás adatokat, illetve a tiznapos időjárásit átlagot is vezették a minisztériumtól kapott meteorológiai eszközök segítségével.

A szervezőbizottság tagjai ugyancsak célul tűzték ki, hogy a magyar madárfaunát minél teljesebben bemutassák a Nemzeti Múzeumban kiállított kitömött példányok, tojásgyűjtemények, illetve az állatkertben élő madarak segítségével. Ehhez Chernel és Madarász frissen gyűjtött velencei-tavi példányai, valamint gimnáziumi és magángyűjteményi anyagok szolgálták forrásul. A hazai faunát, illetve a kiállítást nyomtatott anyagok – Frivaldszky János Aves Hungariae című névjegyzéke, a kiállított madarak kap-

Az István főherceg szálló
Lent: A kongresszus központi színhelye a Nemzeti Múzeum palotája volt

csán Madarász Gyula, a tojásgyűjtemény kapcsán Lovassy Sándor katalógusa – is segítettek bemutatni. A magyar madártan történetének bemutatására a résztvevők egy Petényi Salamon Jánost bemutató könyvet is a résztvevők rendelkezésére bocsátottak magyar, illetve német nyelven.

A kongresszus eseményei

A kongresszus résztvevői a Nemzetközi Ornitológiai Állandó Bizottság tagjai, az egyes országok és szervezetek delegált képviselői, a kongresszus munkájában együttműködő személyek, valamint a kongresszus munkáját a részvételi díj befizetésével támogató résztvevők voltak.

A részvételi díj 10 korona (tanároknak 5 korona) volt. Összesen 150 fő regisztrált az eseményre.

A PIOC tagjait a magyar kormány már május 14-ére meghívta. A résztvevők megbeszélés céljából este a múzeumban találkoztak. A kongresszus időközben megérkezett további résztvevői május 15-én, pénteken este a Vigadó téri Pilseni Sörözőben ültek össze. Herman Ottó köszöntötte a megjelen-

teket. Május 16-án este hétkor tartották a kongresszus első hivatalos összejövetelét a hajdani belvárosi Hungária Nagyszállóda nagytermében. E napra már összesen száznegyven (köztük 86 magyar, 26 német, 13 osztrák, 3 francia, 2 orosz, 2 angol, 2 észak-amerikai, 1-1 belga, boszniai, bolgár, holland, norvég és svájci) résztvevő gyűlt egybe.

A kongresszusra Magyarország mellett Szászország, a Württembergi Királyság, a Szász-Coburg-Gotha Hercegség, a Schwarzburg-Sonderhausen Hercegség kormányai, Ausztria (közoktatási és földművelésügyi minisztériuma útján), Csehország országos közművelődési

Fülemülesítke
ábrázolása az
Aves Hungariae
című névjegy-
zékben

tanácsa, Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Franciaország, Németalföld, Norvégia, Svájc, Perzsia, továbbá Libéria küldött hivatalos képviselőket. Hatvan hazai és külföldi tudományos testület is képviseltette magát.

Május 17-én, pünkösdvasárnap 10 órakor tartották a kongresszus ünnepélyes megnyitóját a Nemzeti Múzeum dísztermében. Az ülést a braunschweigi *Rudolf Blasius*, a PIOC még Bécsben megválasztott elnöke nyitotta meg. A résztvevőket *Bethlen András* földművelésügyi miniszter a magyar kormány, illetve saját tárcája, valamint a magyar bizottság nevében, *Gerlóczy Károly*, Budapest első alpolgármestere pedig a főváros nevében köszöntötte. A rendezvény társelnökei a svájci *Victor Fatio* és *Herman Ottó*, főtitkára *Horváth Géza* volt. Az elnökök beszédét követően felállították a kongresszus speciális bizottságait. Ezután *Alexander von Homeyer* német ornitológus és katonatiszt egyórási előadást tartott Angola madárvilágáról, 1875-ös útja alapján.

Délután fél háromkor nyitották meg ünnepélyesen a Nemzeti Múzeum előcsarnokában rendezett madártani kiállítást. A magyarországi fajok mellett Bosznia és Hercegovina, valamint Horvát-Szlavónország Szerbia és Montenegró madárvilágát is bemutatták (a kiállítást a kongresszust követően egészen októberig nyitva állt az érdeklődők előtt). A kongresszus alkalmából a terveknek megfelelően tojás- és fészekgyűjteményeket is bemutattak. A kiállítást egy, az azt tartó fával és kitömött lakóival együtt kiállított teljes rétisásfészkek tette még érdekesebbé. Csatlakozó kiállítások voltak az állatkerti élőállat-bemutatója, valamint egy díszmadár- és galambkiállítás.

Délután fél ötkor *Herman Ottó* „A magyarországi vándormadarak első megjelenéséről” tartott előadást. Az estére tervezett állatkerti látogatást az eső elmosta, így újra a Hungariában találkoztak baráti eszmecsere.

A szekcióüléseket május 18–19-én tartották meg. Az eredetileg hétre tervezett szekciót gyakorlati megfontolásból négyre szűkítették: rendszeren és anatómia, biológia és oológia (tojástan), madár földrajz és vonulás, valamint gazdasági madártan témakörében folyt a párhuzamos eszmecsere. Az első szekció kivételével – melyet a tudományegyetemen rendeztek – valamennyi esemény központi színhelye a Nemzeti Múzeum palotája volt.

18-án este hatkor *Robert Collett* az oszloki zoológiai múzeum pro-

fesszora „A madarak élete a sarkvidéki Norvégiában” címmel az MTA heti üléstermében tartott előadást. Ezt követően élménydús összejövetelt tartottak az 1846-ban épült, a Magyar Tudományos Akadémia oldalában álló István főherceg szállóban (az épület jelenleg a Fővárosi Önkormányzati Rendészeti Hatóságnak ad otthont). 19-én kedden tovább folytatódott

a szekcióülések, majd délután nyilvános plenáris ülésen adták elő az egyes osztályok és különbizottságok a jelentéseiket. 19-én estefelé gőzessel kirándulást tettek a Margit-szigetre, ahol számos fülemüle énekét élvezhették.

A záróülés május 20-án 10 órától a budapesti tudományegyetem ásványtani intézetének auditoriumában zajlott le. Megválasztották az IOC új tisztikarát és tagjait. A kongresszus hivatalos részét félgyakor berekesztették,

Kékvércse-illusztráció a *Petényi-emlékkötetben*
Balra:
Bethlen András
Fent: A kongresszuson *Petényi Salamon János* munkássága előtt is tisztelegtek
Balra fent:
Victor Fatio

majd este hétkor ünnepélyes bankett zárta az események sorát a belvárosi István főherceg szállóban. Számos résztvevő mondott köszöntőt a sikerrel zárult esemény kapcsán francia, angol, német és magyar nyelven.

A kiállításokhoz mellékelt anyagok mellett valamennyi résztvevő további előadások írásos szövegét is kézhez kapta. A kongresszusról 1892-re készült el a főjelentés, annak hivatalos és tudományos részét egybefűzve adták ki. 1895-ben a főjelentés harmadik részeként jelent meg „A madárvonulás elemei Magyarországon 1891-ig” című munka *Herman Ottó* tollából magyar, illetve német nyelven.

Magasság: 106,5 m
Höhe:

DINNYÉS

Megfigyelő: Chernel István.
Beobachter:

Éjsz. szélesség: 47° 10' 15"
Növid. Breite:
Kel. hossz. Ferről: 36° 15' 9"
Oestl. Länge v. Ferről:

A kongresszust megelőző évben egy országos program keretében végeztek madárfelmérést. E térképen Chernel István megfigyelőhelyei szerepelnek

Fontosabb fészkelési helyek:

Wichtigere Brutplätze:

1. *Ardea purpurea*
2. *Ardea cinerea*
3. *Hydrochelidon fissipera*
4. *Glaréola pratincola*
5. *Vanellus cristatus*
6. *Totanus calidris*
7. *Anser cinereus*
8. *Luscinola melanopogon*
9. *Locustella luscinoides*

Mérték 1cm=187,5m.
0 375 750 1125 1500^m

Weinwurm, A. Jényi-féle-műve Budapest

A konferenciakirándulások

A rendezvényt követően május 21-étől négy célpontra szerveztek konferenciakirándulásokat. A résztvevők választásuknak megfelelően a Fertő (Széchenyi Béla és Madarász Gyula vezetésével); a Drávaszög (Albrecht főherceg házigazda belyei uradalmában Szikla Gábor túravezető segítségével); a Velençzei-tó és a Balaton (a Meszleny család és Chernel István, illetve Festetics Taszilo és Herman Ottó vezetésével), illetve a Tatra vidékén (Otto Finsch vezetésével – ehelyett eredetileg zalabéri Horváth János titkos tanácsos altábornagy vezetésével Mezőhegyes környékére hirdettek túrát) tettek több napos kirándulást. A kirándulásokról a megfigyelt érdekesebb fajokkal a konferenciakötet hivatalos részében, illetve több madártani folyóiratban is részletes élménybeszámoló jelent meg.

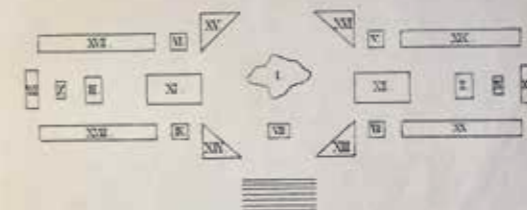
A kongresszus kihatása a későbbiekre

A jól megszervezett kongresszus új lendületet adott a Bécsben indult, de elhalni látszó kezdeményezéseknek. Erwin Stresemann német ornitológus az 1934-es oxfordi kongresszus nyitóbeszédében is a budapestiről mint a későbbi kongresszusok irányítójáról emlékezett meg. Az azóta is rendszeres időközönként „International Ornithological Congress” néven megtartott nemzetközi madártani kongresszusok a világ ornitológusainak a legrégebbi hagyományokra visszatekintő és egyben legnagyobb összefüggésűvé vált, melyet az

Vékonycsőrű víztaposó fiókái – illusztráció Chernel István előadásához

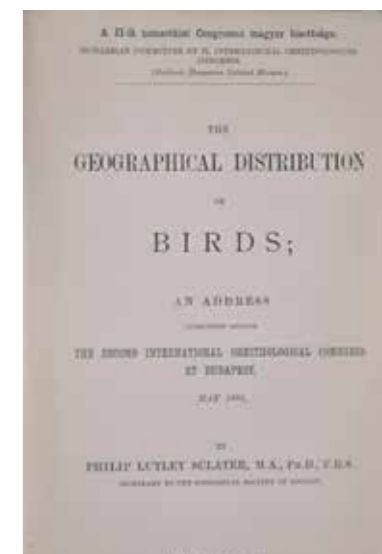
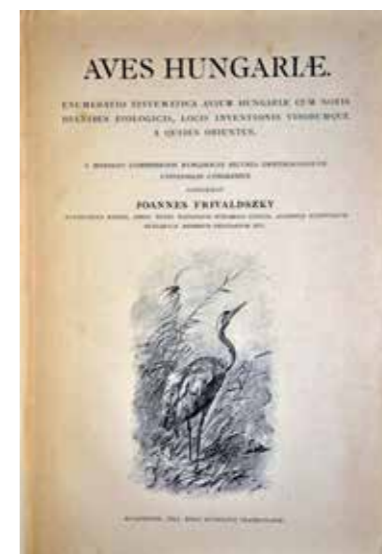

KIÁLLITÁSI TERVRAJZ.

I. Szállás-helyiségek.	XII. Múzeumi terem.
II. Képtermek és irodák.	XIII. Vándorudvarok.
III. Képtermek és irodák.	XIV. Nádudvarok.
IV. Felső Szék (Székterem).	XV. (Székterem) előcsarnok és előudvar.
V. Helyi terem.	XVI. szék.
VI. Képtermek és irodák.	XVII. szék.
VII. Felső Gyűjtemény.	XVIII. Székterem előcsarnok.
VIII. Felső Csarnok.	XIX. szék.
IX. Képtermek.	XX. szék.
X. Felső udvarok.	XXI. székterem előcsarnok.
XI. Teraszok.	XXII. székterem előcsarnok.

A madártani kiállítás tervrajza

International Ornithological Committee szervez. 1926-tól a kongresszusokat szabályozottabb rendszerben, négyévente rendezik (a második világháború miatt 1942 és 1946 kimaradt). Az eddig megtartott kongresszusok dátuma és helyszíne: 1884 – Bécs, 1891 – Budapest, 1900 – Párizs, 1905 – London, 1910 – Berlin, 1926 – Koppenhága, 1930 – Amsterdam, 1934 – Oxford, 1938 – Rouen, 1950 – Uppsala, 1954 – Basel, 1958 – Helsinki, 1962 – Ithaca (New York, USA), 1966 – Oxford, 1970 – Hága, 1974 – Canberra, 1978 – Berlin, 1982 – Moszkva, 1986 – Ottawa, 1990 – Christchurch (New Zealand), 1994 – Bécs, 1998 – Durban, 2002 – Peking, 2006 – Hamburg, 2010 – Campos do Jordão (Brazília), 2014 – Tokió. A 2018-ban esedékes következő gyűlést Vancouverben tervezik megrendezni.

A magyar madárvonulási megfigyelőhálózat is etalonként szolgált más országok számára: bár önkéntesek munkáján alapult, az adatgyűjtést nem esetlegesen,

kongresszusoknak is aktív, megbecsült résztvevői voltak.

A kongresszus a madártan továbbfejlődését hazánkban is jelentősen befolyásolta. A szervezett önkéntes megfigyelőgárda szelnek ereszése, a konferencia szervezésére működtetett iroda felszámolása nagy veszteség lett volna, melyet a kor politikai vezetése, köztük elsősorban Csáky Albin kultuszminister idejekorán felismert. Csáky így fogalmazott: „A kongresszus sikere morális kötelezettséget is jelent Magyarországra nézve, hogy ama tudományág számára, melynek a kongresszus szentelve volt, valamely állandó intézetet létesítsen”. Megbízták ezért Herman Ottót, hogy a kongresszus személyi és szerény irodai bázisán szervezzen meg egy ornitológiai központot, a későbbi Madártani Intézetet, mely az alkalmazott madártan és a szervezett természetvédelem meghatározó intézményévé vált 19–20. századi fennállása idején.

Magyar Gábor

Holland Madárvédelmi Egyesület

Név: Vogelbescherming Nederland / BirdLife Hollandia
 Alapítás éve: 1899
 Taglétszám: 141 000 fő
 Folyóiratok: *Vogels*, a tagságnak a madarokról és a madárvédelemről; *Vogels Junio'*, gyerekeknek a természetről, de főként a madarokról

Postacím: Vogelbescherming Nederland Boulevard 12, 3707 BM Zeist
 Telefon: +31 30 69 37799
 E-mail: info@vogelbescherming.nl
 Honlap: www.vogelbescherming.nl
 Egyéb: www.twitter.com/vogelnieuws
 www.facebook.com/vogelbescherming

A madarak védelméért sajtót árulunk!

BirdLife

A BIRDLIFE HOLLANDIA célja, hogy összekösse a madarakat szerető embereket és szervezeteket, hogy közösen tevékenykedjenek a madarak védelméért. Történetük 1899-ben kezdődött, amikor a hölgyek kalapjának díszítésére madártollakat, sőt teljes kitömött madarakat is használtak. Ez ellen a divat ellen fogtak össze néhányan és megalapították a jelenlegi BirdLife Hollandia elődjét. Ez a legrégibb holland természetvédő szervezet. Az alapítók erős lobbitevékenységének köszönhetően 1912-ben természetvédelmi törvényt hoztak, amiben az összes vadonélő madár védelmet kapott. Ezzel Hollandia az első országok között volt Európában, amely a madarakat ilyen védelemmel illette.

Hollandia területe nemzetközi jelentőségű sok madárfaj számára. Például itt található a nagy goda északnyugat-európai populációjának legnagyobb költőterülete, ludak milliói telelnek itt. A Wadden Sea nemzetközi jelentőségű fontos madár-élőhely (IBA).

Papíron a Wadden Sea és a többi 98 IBA terület az EU-törvények és szabályok szerint a legjobban védettek, de az őket fenyegető veszélyek is számosak. A Wadden Sea-n például a túlhalászat, a gázkitermelés és az üdülés. A szervezet azért dolgozik, hogy ellensúlyozza ezeket a veszélyeket. Kutatásokkal, tudományos adatokkal alátámasztva érvelnek kormányzati szerveknél, földtulajdonosoknál a fajok és élőhelyek védelme érdekében.

A szervezet kiterjedt önkéntes hálózattal rendelkezik, amelynek tagjai "rajta tartják a szemüket" az élőhelyeken és

jelentik a szokatlan vagy gyanús változásokat. A BirdLife International tagjaként vallják azt, hogy a madaraikat úgy védhetik hatékonyan, ha a világban máshol, mások is hozzájárulnak a madarak védelméhez. Ezért több sokoldalú nemzetközi programban partnerek.

A nagyon intenzív holland mezőgazdaság jólétet hoz, de a költségek túl magasak. Gyakran ezt az árat a természet fizeti meg. Még mindig hisznek benne, hogy lehetséges a változtatás. Bátorító az együttműködésük azokkal a farmer-csoportokkal, akik úgy termelnek tejet és

állítanak elő sajtót, hogy figyelmet fordítsanak a természetre és a madarakra. A fogyasztók egy kicsit többet fizetnek ezekért a termékekért, és ezzel az extra pénzzel a farmereknek megéri természetvédőnek is lenni. Éppen ezért reklámozza a szervezet ezeknek a farmereknek a termékeit, és pénzügyi támogatással segítik a gazdák munkáját a madarak védelmének érdekében, valamint erőteljes lobbitevékenységet folytat Brüsszelben agrárpolitikai témában. Szívesen mutatnak rá arra, hogy a madarak védelmében mindenki tud segíteni, akár mint tag vagy önkéntes. Minden madárvédelmi tevékenység alapja a madarak szépségének, érdekességének felfedezése, így számos program kínál lehetőséget erre. Számos egyéb tevékenységünk mellett ezért a *Tavaszi madárles* programunk honlapján (www.beleefdelente.nl) webkamerán keresztül élőben tekinthetik meg a madarak fészkelését.

Arjan Berben

1. Kis csér egy hölgy kalapján
2. Nagy goda – Martin Hierck
3. Mezei madarak megfigyelése – Marteen Berk
4. Madármegfigyelő nap – Baren van Gernerden
5. Kárókatona – Arnold van Kreveld
6. Bibic – Jouke Altenburg

Csipogó

A Madártávlat magazin gyermekmelléklete

2016
ŐSZ

MÓRA FERENC
A cinege cipője

Vége van a nyárnak,
hűvös szelek járnak,
nagy bánata van a
cinegemadárnak.

Szeretne elmenni,
ő is útra kelni.
De cipőt az árva
sehol se tud venni.

Kapkod fűhöz-fához,
szalad a vargához,
fűzfahegyen lakó
Varjú Varga Pálhoz.

Azt mondja a varga,
nem ér ő most arra,
mert ő most a csizmát
nagy uraknak varrja.

Darunak, gólyának,
a bölömbikának,
kár, kár, kár, nem ilyen
akárki fiának!

Daru is, gólya is,
a bölömbika is,
útra kelt azóta
a búbos banka is.

Csak a cinegének
szomorú az ének:
nincsen cipőcskéje
máig se szegénynek.

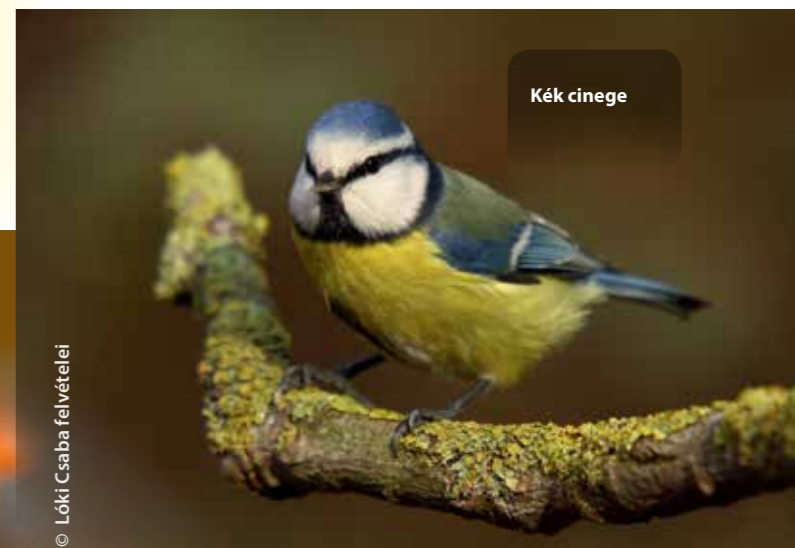
Keresi, kutatja,
repül gallyrul gallyra:
"Kis cipőt, kis cipőt!" –
egyre csak azt hajtja.

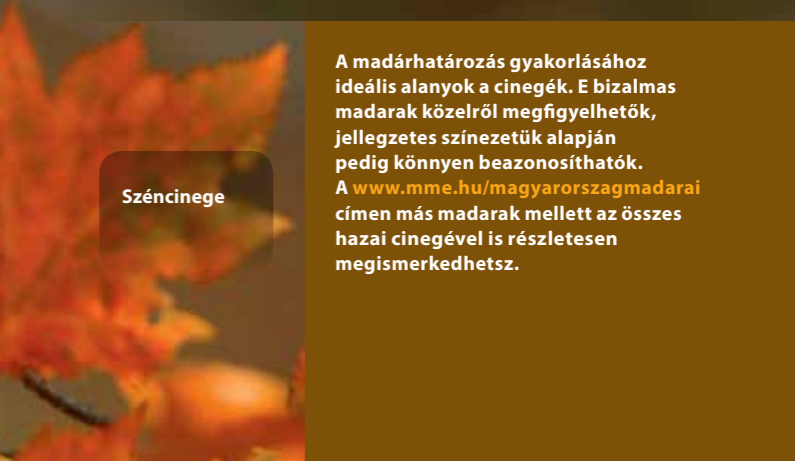
Vonuló és áttelelő madarainkról számos érdekességet megtudhatsz a Magyar madárvonulási atlaszból. E könyv borítójának alján Móra Ferenc versének szereplői sorakoznak, a széncinege, a daru, a gólya és a bölömbika.

Barátcinege

Kék cinege

Széncinege

A madárhatározás gyakorlásához ideális alanyok a cinegék. E bizalmas madarak közelről megfigyelhetők, jellegzetes színezetük alapján pedig könnyen beazonosíthatók. A www.mme.hu/magyarorszagmadarai címen más madarak mellett az összes hazai cinegével is részletesen megismerkedhetsz.

Vadlúd Sokadalom

▲ 2016. november 26-án Tatán mindenkit szeretettel vár a Vadlúd Sokadalom! Részletek: www.vadludsokadalom.hu

◀ A **nyári lúd** a házilúdfajták többségének őse. Neve arra utal, hogy nyáron, költési időben is megfigyelhető Magyarországon, szemben a többi vadlúddal, amelyek nem költnek nálunk. Hazai állománya a sok évtizedes védelemnek és vadászati tilalomnak köszönhetően napjainkra jelentősen megerősödött.

◀ A **vetési lúd** hazánkban a legnagyobb számban a Dunántúlon jelenik meg. Megfigyelésére szeptember és március között van a legnagyobb esély. A nálunk tartózkodó csapatok nagysága évente ingadozik, nagymértékben függ az időjárástól. Enyhébb teleken jelentős lehet az áttelelők száma.

▲ A **nagy lilik** Magyarországon tömeges őszi és tavaszi átvonuló, legnagyobb számban az alföldi vizes élőhelyeken, de a Dunántúlon is jelentős számban figyelhető meg. Őszel októberben érkeznek első nagyobb csapatai, majd a tél folyamán a legtöbbször elhagyja hazánkat, tavasszal azonban újra átvonulnak Magyarországon.

▼ Az **örvös lúd** a tengeri ludakként emlegett fajcsoportba tartozik. Ritka kóborló, az apáca- és a vörösnakú lúdnál is kisebb számban fordul elő hazánkban. Európai állománya növekszik, de mivel tengerparti vonuló, jelentős csapataira a jövőben sem számíthatunk. A nálunk megjelenő egyedek általában más ludakhoz csatlakoznak.

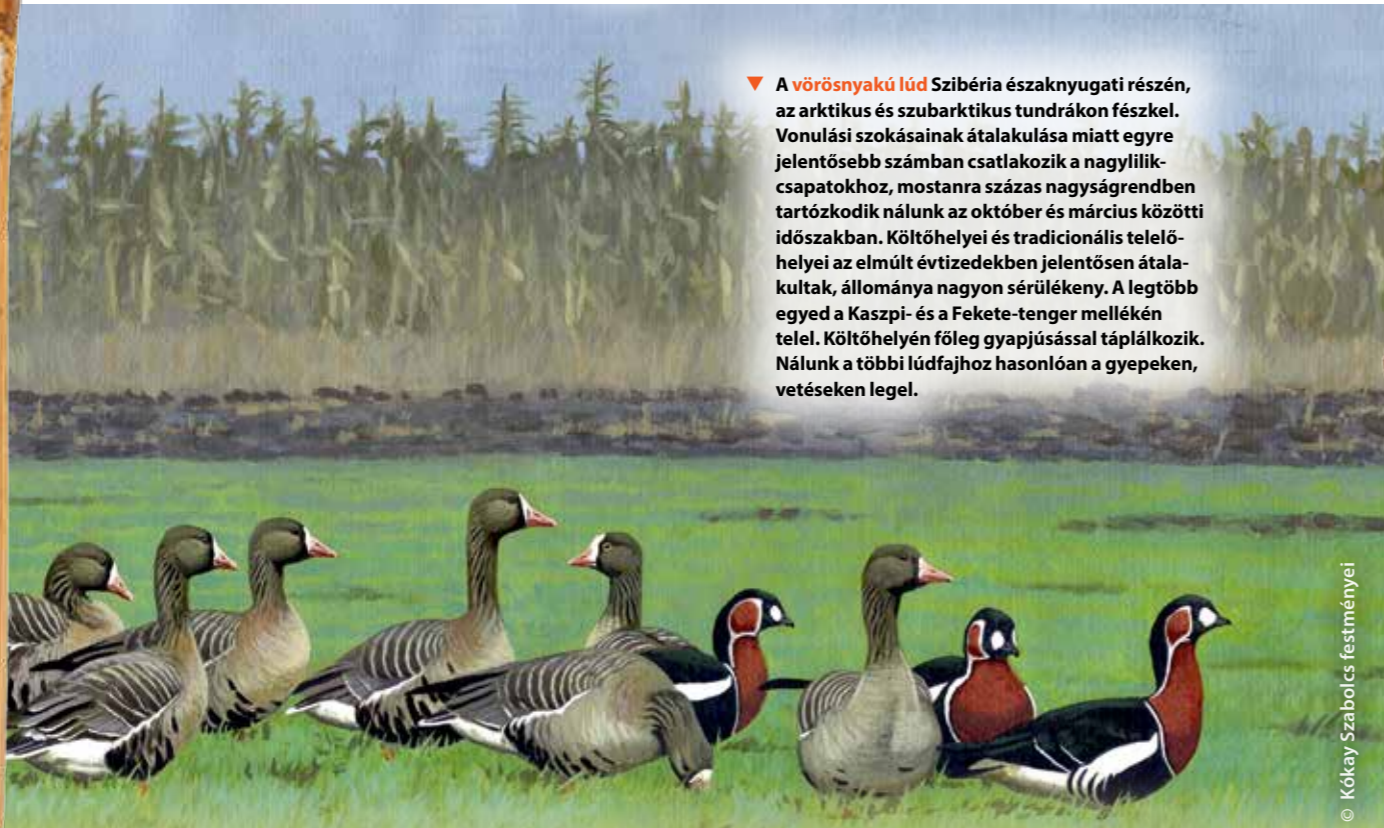

▲ A fekete-fehér mintázatú **apácalúd** Magyarországon csak kóborló, de minden évben megjelenik néhány példány az őszi és tavaszi vadlúdcsapatokban. Az utóbbi évtizedekben kis mértékben emelkedett a hazánkban megfigyelt egyedek száma.

◀ A nagy libacsapatokban – kellő gyakorlás nélkül – nehéz felismerni a különböző vadlibafajokat. Madárhatározó segítségével, a mintázatuk alapján próbáld beazonosítani a képeken látható fajokat, és ha ez sikerül, akkor már a terepen is nagyobb eséllyel tudod majd őket pontosan meghatározni!

▼ A **vörösnakú lúd** Szibéria északnyugati részén, az arktikus és szubarktikus tundrákon fészkel. Vonulási szokásainak átalakulása miatt egyre jelentősebb számban csatlakozik a nagylilik-csapatokhoz, mostanra százas nagyságrendben tartózkodik nálunk az október és március közötti időszakban. Költőhelyei és tradicionális telelőhelyei az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakultak, állománya nagyon sérülékeny. A legtöbb egyed a Kaszpi- és a Fekete-tenger mellékén telel. Költőhelyén főleg gypjúsással táplálkozik. Nálunk a többi lúdfajhoz hasonlóan a gyepken, vetéseken legel.

© Kókay Szabolcs festményei

▲ A vegyes libacsapatokban olykor igazi ritkaságok is felbukkannak. Közéjük tartozik az északi tájakon fészkelő **kis lilik**. Kiemelten fontos, hogy a hazai pusztákon nyugalmat és megfelelő táplálkozóhelyeket találjanak nálunk megpihenő példányai. Az őszi nagylilik-csapatokban is megjelenik egy-egy egyed, ezek az orosz állományból sodródnak hozzánk a népes vadlúdcsapatokkal. Az ilyen egyedek a vadászat által rendkívül veszélyeztetettek, mert könnyen összetéveszthetők vadászható rokonukkal.

© Molnár V. Attila

▲ A lúd- és hattyúfajok nyakán olykor színes gyűrű látható. Ilyen nyakgyűrűkkel jelölik meg a kutatók a nagy termetű madarakat, és a rajta látható kódjelzés alapján ezek az egyedek már távolról is beazonosíthatók. A nyakgyűrű semmilyen kockázatot nem jelent a természetes madarak életére. Ezzel a módszerrel egész életük során értékes adatokat szolgáltatnak vonulási szokásukról, élettartamukról, életük korábban rejtett titkairól.

Darvadozás

▲ Az egykori vásárokon a darvasztól lehetett vásárolni darutollat egy-két köből búza áráért. A darutollakat a legények a kalapjukra rögzítve díszként viselték. Szegényebb embereknek nem volt lehetőségük darutollat venni, nekik be kellett érniük a kakastollakkal.

▲ A darvak szerepe a kultúrtörténetben évezredekre nyúlik vissza. Kínai régészek a Sárga-folyó völgyében darucsontokból készített, 9000 éves furulyákat találtak, amelyek bizonyítják, hogy az akkori emberek már bonyolultabb melódiákat is képesek voltak előadni.

▼ Az európai darunépeség egyik legjelentősebb vonulási útvonala Magyarország keleti felén húzódik keresztül. A százezres madártömeg őszi pihenőhelyéül néhány háborítatlan, természetvédelmi oltalom alatt álló vizes élőhely szolgál. Az októberben még nagyrészt a Hortobágyon erőt gyűjtő darvak vonuló tömegei novemberre érik el a Kiskunsági Nemzeti Park Tisza-völgyi tájegységét. A térség daruvonulásban betöltött szerepét jól jellemzi, hogy az ezredforduló utáni évektől már tízezres nagyságrendben időznek itt a darvak.

A legutóbbi 9 év monitoring adatai szerint az őszi vonulás során a Szegedi Fehér-tavon tartózkodó darvak létszáma november közepén 25-35 000-es létszámmal tetőzik.

E rendkívüli természeti látványosság széles körű megismertetésére, a természet értékeinek, a természetvédelem fontosságának bemutatására szervezett fesztivál a Fehértavi Darvadozás. 2016-ban 5. alkalommal rendezik meg ezt a két napos eseményt. Aktuális információk a [2016. november 10-12. közötti programról: \[knp.nemzetipark.gov.hu/fehertavi-darvadozas\]\(http://knp.nemzetipark.gov.hu/fehertavi-darvadozas\)](http://2016.november10-12.kozotti.programrol.knp.nemzetipark.gov.hu/fehertavi-darvadozas)

BirdPhotography.Hu

A MAGYAR MADÁRFOTÓSOK OLDALA

BIRDPHOTOGRAPHY.HU

20 éve a Tápió-vidékért

Bemutatózik a Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány

Egyesületi élet

AKÖZALAPÍTVÁNYT 1996-ban hozta létre a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és Pest Megye Önkormányzata, hogy a Tápió-vidék természeti értékeinek feltárásával, megővésével és megismertetésével kapcsolatos feladatokat segítse Pest megye keleti részében. A Közalapítvány az alapítás óta eltelt húsz év alatt számos sikeres programot valósított meg civil partnerei, az MME önkéntesei, a helyi pedagógusok és önkormányzatok segítségével. Az alábbiakban erről olvashatnak egy rövid összefoglalót.

A kezdeti években szakemberei főként a természeti értékek, értékes élőhelyek feltárásával foglalkoztak, szakmai alapot teremtve az 1998-ban létrehozott Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet kijelölésének.

A Közalapítvány alapításától kezdve kiemelten kezeli a környezet- és természetvédelmi szemléletformálás feladatait, a térség ter-

mészeti értékeinek mind szélesebb körű megismertetését. E cél elérése érdekében számos kiadványt jelentet meg (videofilm, turisztikai tér-

kép, fali naptárak, tanösvény füzetek, a Tápiómente turistakalauza c. könyv, stb). Valamint tanösvényeket létesített több településen ill. közreműködött azok létrehozásában. Az alapítvány munkatársai ma is több vándorkiállítást szerveznek és számos előadást tartanak a helyi iskolákban, művelődési házakban.

A bemutatás terén hatalmas lépést jelentett a farmosi Vízparti Élet Háza Természetvédelmi Oktatóközpont létrehozása 2006-

Életképek a Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány minden-napjaiból

ban, mely egy helyen mutatja be a Tápió-vidék természeti értékeit. A ház állandó kiállítása a térség élőhelyeit mutatja be a Gödöllői-domvidéktől a farmosi szikésekig egy óriási terepasztal mentén.

Öt hatalmas akváriumban a Tápió jellemző halai élőben is megtekinthetők. A kiállítás mellett Farnos környéke bővelkedik tanösvényekben (Sóvirág, Kékbecy, Nőszírom) és védett területekben, ahová terepi foglalkozások, kirándulások és

hosszabb túrák is szervezhetők akár gyalogosan, akár lovas kocsival is. Valamint a farmosi gátórháznál működik évek óta a Farmosi Madárvárta, ahová előszeretettel látogatnak ki az Oktatóközpontba látogató csoportok is. A ház megnyitása óta jelentősen fellendült a térségbe látogató turisták száma és ismertebbé vált a Tápió-vidék.

A másik nagy lépés a Tápió-szentmártonhoz tartozó göböllyjári ifjúsági szállás megépítése volt, mely lehetővé tette, hogy az ide látogató csoportok akár több napot is eltölthessenek a térségben. A szállás az alapítvány nyári táborainak és erdei iskolájának – a Hajta Partja Erdei Iskolának – ad otthont 2014 óta. A 30 fő elszállásolására alkalmas épület gazdag programlehetőségekkel várja az iskolai és egyéb kiránduló csoportokat egész évben. Látogatóink kedvükre válogathatnak hagyományos tábori ill. erdei iskolai programjainkból, de természetesen a szállást igénybe vehetik saját tervezésű programjaikkal is.

Ha többet szeretne megtudni alapítványunkról, programjainkról, keresse fel honlapunkat: www.hajtupartja.hu

Látogasson el Ön is, és ismerje meg a Tápió-vidéket!

Antalicz Csaba

Füvészkert a természet védelméért

Ritka növényfajok természetvédelmi célú szaporításáról

Ami nem madár

AZ ORSZÁG EGYIK legrégebbi botanikus kertje, a budapesti ELTE Füvészkert 1771-es nagy-szombati alapítása óta foglalkozik ritka növények megtelepítésével és bemutatásával. A Füvészkert 1858-ban készült növényleltára szerint akkor a magyar flórát 340 faj képviselte. Közülük azóta 45 védett (pl. a *Colchicum arenarium*, *Dracocephalum austriacum*, *Iris arenaria*). Eredetileg – mint bármelyik másik botanikus kert szerte a világban – az orvostanhallgatók gyógynövényismeretét szolgálta, de a hatóanyag-tartalmuk szempontjából még ismeretlen, ritka növények nagyon korán helyet kaptak benne. Jelenleg közel 8000 taxonjából (fajok és kertészeti változatok is beletartoznak) 336 faj hazánkban törvényileg védett és 339 faj nálunk vagy nemzetközileg veszélyeztetett, a Föld különböző pontjáról származó, ún. vörös könyves faj (IUCN Red List). Ez óriási

Részlet az ex situ tenyészkertből
Lent: A Kitaibel-varfűnek (*Knautia arvensis* subsp. *kitaibeli*) jelentős állományával büszkélkedünk

fajsza-m a kert 3,1 hektáros területéhez képest, ekkora fajsza-m fenntartására ritkán vállalkoznak botanikus kertek. Ennek az az oka, hogy a Füvészkert az egyike a két-millió lakosú Budapest botanikus kertjeinek, így minél több, az ország számos pontjából származó védett növényfaj bemutatását tűztük ki célul a szakma (a szakemberek) mellett az érdeklődő látogatók számára. Ezzel óriási nyomás (pl. taposási kár) alól szabadítottuk fel a természetes élőhelyeket, így ha valaki fotózás, kutatás, vagy csak megismerési céllal keresi fel a növényeket, általában kielégítőek a jól megközelíthető, botanikus kert-i példányok is. Kiemelt szerepet kapnak a saját és a szomszédos régióink ritka vagy veszélyeztetett fajtái, mivel ugyanennek a régióknak a klimatikus viszonyaihoz adaptálódtak, így fenntartásuk is minimális költségeket igényel. A botanikus kertek nagy értékű génbankokként szolgálnak, mivel hosszú távon, akár

© Ifj. Papp László felvételei

A füvészkerti maggyűjtemény részlete

évszázadokon keresztül tartanak fent ismert élőhelyekről származó élő- és konzervált növényeket (pl. herbárium), amelyeket azonosításhoz, morfológiai, florisztikai vagy genetikai vizsgálatokhoz is gyakran felhasználnak. Ilyen élő érték-ként tartjuk számon a több mint 200 éves páfrányfenyőinket (*Ginkgo biloba*), melyek magként a bécsi egyetemi botanikus kert hatalmas, Mária Terézia korában ültetett fájáról származnak vagy a sárkányfenyőnket (*Wollemia nobilis*), amelyet az 1994-es megtalálását követően személyesen a fel-federző, David Noble ajándékozott a kert számára. Mindkét nyitvatermő faj a dinoszauruszok kora (mezozoikum) óta alig változott, és rendkívül kis kiterjedésű természetes előfordulását leszámítva kipusztult a világ flórájából. Kertészeti kultúrába vételük hozzájárul a megmentésükhöz, így ma beszerezhetjük őket szinte bármely kertészeti áru-dában. Ugyanígy a kultiválásnak köszönhető, hogy számos növénykedvelő otthonában megtalálható

Priszter Szaniszló – a Füvészkert egykori igazgatója
Jobbra: Ízelítő a herbáriumból

a természetes élőhelyén a kipusztulás közelébe került óriás sünkaktusz (*Echinocactus grusonii*), melyből közel fél méter átmérőjű, negyven éves példányokkal rendelkezünk. A nem élő, konzervált növénygyűjteményünkben említést érdemel a 39 ezer lapos herbáriumunk és a 11 ezer fajt meghaladó maggyűjteményünk, amelyek már több alkalommal segítettek a kutatók munkáját.

Korábban általános szokás volt növények betelepítését fejlett egye-

sebb bolygatásával, károsításával. Hatósági gyűjtési engedély birtokában a természetes élőhelyeken vagy a Füvészkertben gyűjtött magvakon, illetve terméseken mag-csírászásbiológiai és talajpreferencia-vizsgálatokat végzünk. A felnevelt növényeket a tematikus gyűjteményekben vagy a tenyészkertben helyezünk el. A hosszabb életű élő fajaink magjait is néhány évente begyűjtjük, életképességét megőrizve tároljuk (pl. hűtés), és néhány évente újrajvetjük, mivel

dek kiásásával megoldani, viszont ma már gondosan ügyelünk arra, hogy a fajokat természetes élőhelyeikről kizárólag mag, termés vagy spóra formájában gyűjtjük be, mivel ez a mód jár az élőhely legki-

azoknál is előfordulhat nem várt, gyors lefolyású pusztulás. Priszter Szaniszló egykori igazgatónk már az ötvenes évektől – hazánkban először és Európában az elsők között – foglalkozott

Kérjük ne lépjen át
és kerülje a növény érintését

Wollemi Pine
Wollemia nobilis

1994-ben felfedezett sárkányfenyő (Wollemia nobilis) nálunk élő példányát vasrács vigyázta

Az 1994-ben felfedezett sárkányfenyő (Wollemia nobilis) nálunk élő példányát vasrács vigyázta

© Ifj. Papp László felvétele

Teleki-virág

© Demeter Károly

a Fűvészkertben ritka növények szaporításával, szaporítástechnológiájuk kidolgozásával. Az 1980-as évek második felétől a botanikus kertek – így az ELTE Fűvészkertje is – egyre fontosabb szerepet vállalnak a védett, ritka fajok bemutatása mellett azok fajmegőrzést szolgáló szaporításában is („ex situ” szaporítás). Az OKTH-tól (Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal) elnyert pályázat 1987-1990

egyedszámú állományainak kialakítását és fenntartását, hogy szükség esetén alkalmasak legyenek egy esetleges visszatelepítésre is. Különösen nagy gondot fordítunk a hibridizáció elkerülésére a rokon, valószínűsíthetően kereszteződő fajok esetén.

Az ELTE Fűvészkert legértékesebb növényei közé a kis elterjedési területtel rendelkező endemikus vagy bennszülött fajok tartoznak. Hasonlóan komoly jelentőséggel bírnak a korábbi földtörténeti időszakokban (glaciálisokban vagy interglaciálisokban) elterjedt, mára jelentősen visszaszorult,

Jól szaporodik a Fűvészkertben a bugás fűrtös-veronika

között nyújtott támogatást veszélyeztetett hazai fajok már korábban elkezdett és azóta is folyó szaporítási, fenntartási és visszatelepítési munkálatainak végzéséhez (pl. *Telekia speciosa*, *Iris aphylla* subsp. *hungarica*). 2007-től a Fűvészkert vállalta 20 hazai növényfaj ex situ (természetes élőhelyből kiragadott) megőrzési programba vonását, hosszú távú, a genetikai változatoságot közelítő, egy-kétszáz

Hazánkban természetes környezetben kizárólag Csákvár környékén él a keleti gyertyán

Tőzegeper
Jobbra:
Magyar nőszírom

© Papp László felvétele

© Szakály Ágnes felvétele

úgynevezett reliktum vagy maradványfajok, melyek közül egyesek elszigetelődve önálló, bennszülött fajjá is válhattak. Ilyen féltve őrzött endemikus növényünk a világon csak Pilisszentiván határában élő dolomitlen (*Linum dolomiticum*) vagy a Fűvészkert második igazgatója, Kitaibel Pál által felfedezett, embermagasságú magyarföldi husáng (*Ferula sadleriana*) egyedei. A hidegkedvelő, glaciális reliktumok közül a hazánkban csak három

Magyar zörgőfű virágzata
Jobbra:
A több mint 200 éves páfrányfenyők

gyakorinak számítanak tőlünk északabbra, a tajga övben vagy magashegyvidéki területeken. Védelmük, megőrzésük azért is fontos, mivel hazánkban több faj elterjedésének, klímaterenciájának határán él, és viszonylag hosszú ideje elváhatott és izolálódhatott a faj többi populációjától, emellett információink sincs arról, hogy genetikailag eltér-e és ha igen, milyen mértékben eltérőek az itteni populációik az többtől.

Sajnos számos növényfaj populációi a természetes élőhelyeiken már oly mértékben legyengült, egyedszámuk lecsökkent, hogy az élőhelyeken történő beavatkozások és az élőhelyek védelme már nem elégséges a megmentésükhöz. Az elkövetkezendő években a Duna-Ipoly Nemzeti Parkkal együttműködve a szükséges engedélyek birtokában visszatelepítéseket tervezünk a természetes állományok megerősítésére, amelyet a Fűvészkertben előnevelt növénygyedek kiültetése mellett magszórással is szeretnénk

© ifj. Papp László felvételei

Északi sárkányfű

kiegészíteni. Ilyen például a nagy aggófű (*Senecio umbrosus*) és a magyar zörgőfű (*Crepis pannonica*). A Fűvészkert és más hazai botanikus kertek (pl. Egyetem Botanikus Kertje; Nemzeti Botanikus Kert, Vácrátót; Szegedi Tudományegyetem Fűvészkertje) és egyes nemzeti parkok (pl. Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kőrös-Maros Nemzeti Park) már nagy sikerrel végeztek engedélyezett visszatelepítéseket. Sajnos az emberiség kizsákmányoló tevékenységnek köszönhetően egyre több faj szorul segítségre, de a szemlélet formálásával, kellő odafigyeléssel és a természetes élőhelyek védelmével unokáink is gyönyörködhetnek e botanikai kincsekben.

ifj. Papp László, Isépy István

Magyar zörgőfű fűvészkerti állománya

előhelyen előforduló tőzegeper (*Potentilla palustris*), és a nálunk a megsemmisülés közelébe sodródott lisztes kankalin (*Primula farinosa*) fajokból jelentős állományokat őrzünk. Előbbi azért is különleges, mivel a Bátorliget környéki lápok egyikéről származik, ahonnan mára valószínűleg kipusztult. A melegkedvelő fajok közül a Magyarországon csak a Vértesben előforduló keleti gyertyán (*Carpinus orientalis*) két hetvenéves példánya díszíti a sziklakertet. A reliktum fajok jelentős része hazánkban meglehetősen ritka, speciális mikroklímatis körülmények között él. Egyes féltve őrzött glaciális maradványfajaink

Magyarföldi husáng

© Molnár V. Attila

A Sásdi-rétekről származik a lisztes kankalin

Érdekes madármegkerülések

Madár-
gyűrűzés

Szerecsensirály

AZ ELMÚLT IDŐ-SZAKBAN a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők neveit technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemmel tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, az augusztus közepéig beérkezett adatok alapján készültek.

Nyári lúd

Egy idén márciusban, a Kiskunságban, Fülöpszállás közelében sárga nyakgyűrűvel jelölt (Sápi Tamás) nyári ludat figyeltek meg Finnországban. Ez az első magyar gyűrűs megkerült példány itt. Eddig 600 nyári ludat gyűrűztek Magyarországon – 238-at nyakgyűrűvel –,

a legtöbbet fióka korban. A nálunk telelő madarak közül a befogás nehézsége miatt csak keveset jelöltek, eddig összesen 27 példányt. A magyar gyűrűs nyári ludakról több mint kétezer megfigyelési adatot tartunk nyilván.

Kanalgém

Svájcban figyeltek meg egy hazai fehér gyűrűs kanalgémet idén májusban (Saavedra Manuel). A madarat 2015-ben jelölték fiókaként a szegedi Fehér-tavon (Domján Andás). Ez az első hazai gyűrűs példány megfigyelése Svájcban. A 2003-ban indult hazai programban eddig 1916 kanalgém fiókát jelöltek meg, amelyek közül 1161 példányt figyeltek meg ezidáig, 22 országban, összesen 5570 alkalommal.

Kígyászölyv

Egy 2014-ben fiókaként, a Bükkben jelölt (Balácsi Péter) kígyászölyvet figyeltek meg Nádudvar határában idén júliusban (Balla Dániel). 2013-tól mostanáig 20 példányt jelöltek meg itthon kék gyűrűvel, ez az első megfigyelési adat ezek közül.

Réti cankó

Egy színes gyűrűs (szinkombinációs) réti cankót figyeltek meg (Bánfi Péter) idén májusban, Szarvas határában. A madarat 2015 augusztusban gyűrűzték Spanyolországban, Valencia közelében (Natural Reserve of Tancat de Milia, Pedro Marin). Ez az első spanyol gyűrűs réti cankó a hazai madárgyűrűzési adatbankban. Eddig összesen 27 külföldi gyűrűs példány került meg Magyarországon, a legtöbbet Lengyelországban (10), Svédországban (6) és Finnországban (5) jelölték, a többi cseh (2), francia, olasz, spanyol és szlovák gyűrűs volt.

Szerecsensirály

Az idén jelölt szerecsensirályok (az eddig beérkezett adatok alapján 245 példány) közül augusztus közepéig már hét példányt figyeltek meg külföldön (Franciaországban, Németországban és Olaszországban). Július 25-én figyeltek meg az első példányt a La Manche csatorna partján (Francois Leclerc), amelyet

június 15-én fiókaként jelöltek (Domján András) szegedi Fehér-tavon, a Korom-szigeti sirálytelepen.

Dankasirály

Július végén ismét megfigyelték (Főnyedi Elemér) a hazai adatbank legidősebb dankasirályát, amelyről már írtunk korábban is. A madarat 1999-ben gyűrűzték fiókaként Lengyelországban. Azóta 41 alkalommal került szem elé, a telet rendszeresen a Balatonnál tölti. Idén márciusban a lengyelországi költőhelyén is azonosították.

Július közepén Moszkvában találtak egy sérült hazai gyűrűs dankasirályt egy erős vihart követően. A madarat a szegedi szemételepen gyűrűzték (Domján András) 2013 végén, és Újvidéken is megfigyelték 2014 telén. Ez a 3. hazai gyűrűs dankasirály megkerülési adat Oroszországból. Ezek mellett eddig összesen 10 orosz gyűrűs példány került meg itthon, többségük az 1930-as, 40-es években.

Fattyúszerkő

Júniusban a Tisza-tónál figyeltek meg (Bárdos Tibor) egy zöld gyűrűs fattyúszerkőt. A madarat Franciaországban (Indre) fiókaként jelölték, 2015-ben. Ez az első francia gyűrűs fattyúszerkő megkerülési adat a hazai adatbankban. Ezen kívül egy-egy horvát, lengyel és spanyol gyűrűs madár került meg itthon mostanáig.

Egy 2011-ben Dunatétlen közelében fiókaként jelölt (Pigniczki Csaba) fattyúszerkőt figyeltek meg Lengyelországban, idén június elején. A madár a színes gyűrűjét ugyanitt kapta 2 éve. Magyarországon ezidáig 1742 fattyúszerkőt gyűrűztek, amelyek közül kettő került meg külföldön (Lengyelországban).

Szalakóta

Egy 2005-ben, fiókaként jelölt (Orbán Zoltán) szalakótát fogtak vissza odúban, idén júniusban, a Vajdaságban (Ágoston Attila). Jelenleg ez a legidősebb gyűrűs szalakóta az európai madárgyűrűzési adatbankban.

© Manuel Saavedra felvétele

Kanalgém

Lent: Ez a gyűrűs kék vércse a Hortobágyi Nemzeti Parkban, egy viharban leszakadt tetejű szalakóta-odúban kísérelte meg a költést, amiben korábban egy szalakóta és egy vörös vércse is elhullott. A madarat 2014-ben fiókaként jelölték (Lukács Katalin Odett) a költés helyétől nem messze.

Réti tücsökmadár

Egy olasz gyűrűs réti tücsökmadár fogtak vissza június végén Csákvár közelében (Györig Előd). A madarat 2015 nyár végén jelölték Észak-Olaszországban. Ez az első külföldi vonatkozású réti tücsökmadár megkerülés az adatbankban. Magyarországon ezidáig 2407 példányt jelöltek.

Sárgafejű királyka

2015. novemberben visszafogtak egy hazai gyűrűs sárgafejű királykát Szlovákiában. A madarat egy héttel korábban gyűrűzték

(Nógrád megye, Lukács Katalin Odett). Ez az első magyar gyűrűs példány az északi szomszédunknál. Összesen három külföldi vonatkozású fenyvescinegeadat található a hazai adatbankban. Egy másik magyar gyűrűs példányt Szlovéniában fogtak vissza, és egy szlovén gyűrűs madarat Magyarországon. Itthon eddig összesen 5993 fenyvescinegét gyűrűzték.

Zöldike

Április elején egy hazai gyűrűs zöldike repült be egy házba Nyugat-Oroszországban (Szmolenszk tartomány). A madarat az év elején gyűrűzték Oroszországban (Heves megye, Horváth Róbert). Ez az első magyar gyűrűs zöldike megkerülése Oroszországban. Itthon eddig 205 ezer zöldikét jelöltek, amelyekből 129 került meg külföldön.

Májusban és júniusban egy szlovén gyűrűs, költésben lévő zöldikét fogtak vissza több alkalommal is Érsekudvaron (Nógrád megye, Lukács Katalin Odett). A madarat 2015 végén jelölték Szlovéniában. Ez az első szlovén gyűrűs zöldike

© Lengyel Szabolcs felvétele

Szalonnán (B-A-Z megye, Tóth László). Ez az első Szlovákiában megkerült magyar gyűrűs sárgafejű királyka. A hazai jelölésűek (19466 példány) közül még egy-egy madár került meg Olaszországban és Szlovéniában. Itthon finn, lengyel, orosz (3), svéd és szlovén gyűrűsek kerültek meg ezidáig.

Fenyvescinege

2015. márciusában egy magyar gyűrűs fenyvescinegét fogtak vissza Szlovákiában. A madarat 10 nappal korábban jelölték Érsekudvaron

megkerülési adat Magyarországon. Összesen 32 külföldi gyűrűs példány került meg itthon ezidáig.

Csicsörke

Egy lengyel gyűrűs csicsörkét fogott meg egy macska július elején, Győr környékén. A madarat 2012-ben gyűrűzték Dél-Lengyelországban (Opole). Ez az első lengyel gyűrűs példány a hazai adatbankban. Ezen kívül egy olasz és egy szlovákiai gyűrűs csicsörkét tartunk nyilván.

Karcza Zsolt

Érdekes madármegfigyelések

(2016. április–június)

Faunisztika

© Bárdos Tibor felvétele

AKÖVETKEZŐKBEN RÖVID ÁTTEKINTÉST szeretnénk nyújtani 2016 áprilisának, májusának és júniusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesített, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

Április

A hónap első hetvégén a tihanyi Belső-tó melletti legelőn egy öreg

angliai barázdabillegetőt (*Motacilla alba yarrellii*), a Kiskőrös határában elterülő Szücsi-erdő felett egy havasi sarlósfecskét (*Tachymarptis*

© Jordán Mária felvétele

Pásztorgém: 2016. április 15., Tiszafüred
Lent: Citrombillegető: 2016. április 11., Adony

melba) láttak. Április második hetében Pusztaszer közelében egy subadult szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*), a Kis-Balatonon (Zalavár közelében) egy késői átvonuló fekete sast (*Clanga clanga*), Adony határában egy hím citrombillegetőt (*Motacilla citreola*), Tardos közelében egy törpesast (*Aquila pennata*) Derecske mellett egy öreg, Földes határában (Kálló-hát) pedig hét pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) figyeltek meg. A hónap közepén Hajdúszoboszló felett egy havasi sarlósfecskét (*Tachymarptis melba*), a Dinnyési-Fertő mellett négy, Mezőnagymihály közelében egy

öreg, Tiszafüred határában pedig öt öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) észleltek. Április harmadik hetében Csénye közelében egy havasi sarlósfecske (*Tachymarptis melba*), a Soponyai-halastavakon két, a Hortobágyi-halastavon tíz, a Dinnyési-Fertőn és a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon pedig egy-egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*), Budapest XV. kerületében (Turjános Természetvédelmi Terület) egy hím vörösfejű gébics (*Lanius senator*) került szem elé. A negyedik héten a Sumonyi-halastónál egy francia gyűrűs öreg csikosfejű nádiposztát (*Acrocephalus paludicola*) fogtak, Budapest keleti határában (Merzsemocsár) egy hím citrombillegetőt (*Motacilla citreola*), a Barcs-hoz tartozó Drávaszentés mellett egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), Mezősas határában pedig egy éneklő hím szikpacsirtát (*Calandrella brachydactyla*) figyeltek meg. Április utolsó napjaiban a főtí Somlyón egy éneklő hím kerti sármányt (*Emberiza hortulana*), a Böny melletti Sínai-hegyen egy hím vörösfejű gébicset (*Lanius senator*), Körösladány határában három, Biharugrán pedig két öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak.

© Lechner László felvétele

© Bárdos Tibor felvétele

Május

A hónap legelején Biharugrán két öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), a geszti Begécsi-víztárolónál egy világos színváltozatú öreg törpesast (*Aquila pennata*), Ágfalva közelében pedig egy hím vörösfejű gébicset (*Lanius senator*) figyeltek meg. Május első hetében a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy hím kontyos réce × barátréce hibri-

Pásztorgémek: 2016. április 15., Tiszafüred
Fent: Csikosfejű nádiposztáta: 2016. április 22., Sumony
Lent: Pásztorgém: 2016. május 25., Apaj

det (*Aythya fuligula* × *Aythya ferina*), a Zámolyi-víztárolónál és Soponyán egy-egy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), Mezőcsát határában egy subadult fakó keselyűt (*Gyps fulvus*), a Szenna melletti Nyúl-hegy felett egy sötét színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*), Tatárszentgyörgy határában pedig egy öreg fekete sast (*Clanga clanga*) észleltek. A hónap második hetében Somogyvár határában egy sötét színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*), Sárkeresztúr mellett, a Dinnyés-Kajtori-csatornánál pedig három pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak. Május közepén a Szegedi-Fertőn egy terekcankó (*Xenus cinereus*) került szem elé. A hónap harmadik hetében Mecsekknádasd felett egy immatur, Fertőd felett egy nyugati irányba húzó fakó keselyűt (*Gyps fulvus*), Tiszafüred határában egy hím vörösfejű gébicset (*Lanius senator*), Csabrendek közelében egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), Szaporcán, a Duna-Dráva Nemzeti Park látogatóközpontjánál egy – tojó házi verebekt hajkurászó – öreg hím berki verebet (*Passer hispaniolensis*), a Balmazújváros határában lévő Magdolna-pusztán és Siófok határában (Töreki) egy-egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*) figyeltek meg, Nógrádsáp közelében pedig egy karmazsinpirókot (*Carpodacus erythrinus*) hallottak énekelni. A kőszegi Abért-tónál május harmadik hetében bukkant fel először egy éneklő karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*), ezt a madarat a hónap végéig többször is észlelték, sőt két alkalommal egyszerre két éneklő himet is láttak

© Steiner Attila felvétele

ugyanott. Szintén ugyanebben az időben tűnt fel Apácatorna mellett az a hím kerti sármány (*Emberiza hortulana*), amelyik már a tavalyi évben is hosszasan tartózkodott ott, és idén is rendszeresen lehetett látni május második felében és egész június folyamán is. A hónap negyedik hetében Ászár közelében egy világos színváltozatú öreg törpesast (*Aquila pennata*), a szabadszállási

© Bajor Zoltán felvétele

Vörösféjű gébics:
2016. április 19.,
Budapest
Lent: Vörösféjű gébics: 2016. május 1., Ágfalva

ludat (*Branta canadensis*), Kőszeg közelében, a Gyöngyös-patak mellett (nem a „szokásos” Abért-tavi helyen) egy éneklő hím karmazsin-

© Motkó Béla felvétele

Pásztorgém:
2016. május 30.,
Biharugra

Zab-széken, Zabhalmi-széken és az apaji Csikópusztai-halastavaknál egy-egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), Bugyi határában egy feketeszárnyú székicsért (*Glareola nordmanni*), a Bősárkány közelében lévő Nyirkai-Hanyban egy öreg vékonycsőrű sirályt (*Larus genei*) (ennek a sirályfajnak ez a 15. hazai előfordulása), Sárkeresztúr határában négy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), a pusztaszeri Vesszős-széken pedig két kanadai ludat (*Branta canadensis*) figyeltek meg. Május utolsó hetében egy öreg rózsás flamingó (*Phoenicopterus roseus*) bukkant fel Szabadszállás közelében, a madár több mint egy hétig a Kiskunsági Nemzeti Park szabadszállási és fülöpszállási szikes tavain tartózkodott, legtöbbször a Zab-széken látták. A hónap utolsó napjaiban egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*) került szem elé a biharugrai Sző-réten.

Június

A hónap első hetében a balmazújvárosi Darassán, Egyek közelében (a 33-as út mellett), valamint Apajon egy-egy öreg pásztorgémet

© Neuwirth Norbert felvétele

pirókot (*Carpodacus erythrinus*) észleltek, és ezidőtájt látták utoljára a rózsás flamingót (*Phoenicopterus roseus*) is a szabadszállási Zab-széken. Június második hetében Sárkeresztúron öt, az abai Csikó-réten egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*),

Berki veréb:
2016. május 20.,
Szaporca

© Laczik Dénes felvétele

Karmazsinpirók:
2016. május 20.,
Kőszeg

© Németh Zoltán felvétele

ibis) figyeltek meg. Június közepén Csávolgy közelében egy pár etető kucsmás sármány (*Emberiza melanocephala*) került elő, sőt volt, hogy két hím is láttak a revírben; a hónap utolsó hetében ettől a revírtől kb. 1200 méterre egy másik etető párt is találtak; a két revírt azonos időpontban figyelve pedig kiderült, hogy a területen a két tojón kívül (amelyeket ránézésre meg lehetett egymástól különböztetni) összesen négy hím madár tartózkodott. Június utolsó hetében egy öreg pásztorgémet

Püspökmolnári mellett egy éneklő karmazsinpirókot (*Carpodacus erythrinus*), Mocsánál egy törpesast (*Aquila pennata*) észleltek. Június második hetének elején látták először Hajdúböszörmény és Görbeháza között (az M3-as autópálya egyik vadátjárójánál) azt az öreg hím pusztai hantmadarat (*Oenanthe isabellina*), amelyiket aztán augusztus elejéig még sokszor megfigyeltek ugyanott (a madár rendszeresen egy szántóföld szélén lévő régi trágyakupacon énekelt, és néha besegített egy ott költő hantmadárparfiókáinak etetésébe), ennek a fajnak ez a negyedik magyarországi előfordulása. A hónap harmadik hetében a pusztaszeri Vesszős-széken ismét látták a két öreg kanadai ludat (*Branta canadensis*), a biharugrai Sző-réten, illetve a Kapuvár határában lévő Dóri-domb közelében pedig egy-egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus*

© Onodi Miklós felvétele

Kucsmás sármány:
2016. június 18.,
Csávolgy
Balra:
Rózsás flamingó:
2016. május 26.,
Fülöpszállás

(*Bubulcus ibis*) látták a Biharugrai-halastavakon.

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

Összeállította: **Hadarics Tibor**

Megszentelt refúgiumok

A temetők szerepe a biodiverzitás megőrzésében

Természet-
védelem

© A Molnár V. Ártilla felvételei

ELSŐ HALLÁSRA TALÁN rendkívülinek tűnik, hogy a temetkezési célokra használt, elsősorban kegyhelyekként fenntartott területek világszerte otthont adhatnak az élővilág legkülönbözőbb, sokszor veszélyeztetett képviselőinek. Ez a tény azonban nem meglepő annak fényében, hogy a temetők világszerte évszázadok, vagy akár évezredek óta szent helyekként vannak számon tartva, így a főleg kegyeleti okok miatti bolygatás, élőhelyátalakítás minimalizálásával az eredeti vegetáció kisebb-nagyobb foltjai hosszú időn át fennmaradhattak területükön. Szomorú apropója azonban a jelenségnek, hogy napjainkban, ahogy a természetes élőhelyek jelentős része átalakul vagy megszűnik, felértékelődtek ezek a sajátos refúgiumok, és az intenzíven művelt tájban sokszor már csak a temetőkben lelhetők fel a tájra jellemző természetes élőhelyek utolsó bástyái.

A tematikus kutatások kezdete temetőkben a különböző élőlénycsoportok esetében más-más időpontra datálható: a temetők felé először a nyolcvanas évek végén, és a kilencvenes évek elején fordult a botanikusok kiemelt figyelmé, meglehetősen későn például az ornitológusokhoz képest. A botanikusok számára először a relatíve kicsinek számító temetők „makromintázatai” tűntek fel; így világszerte előtérbe került az érintetlen erdők és a több száz éves fák nagyszámú jelenléte, felismerték a termé-

Törpemandula
Kent: A pusztai meténg alacsony kúszó hajtásai révén éli túl a fűnyírást

zetes gyepi vegetáció fennmaradását ausztrál, és egyesült államokbeli temetőkben, és a gyógynövények gyűjtése közben feltűnt a gyűjtött növények nagyobb előfordulási aránya pakisztáni, bangladesi és izraeli

temetőkben, mint a bolygatott és megváltozott fajkompozíciójú környező élőhelyeken. Sokkal régebb óta ismert azonban a temetők értéke a madarak szempontjából: már az 1910-es években is született publikáció a témában. Annak ellenére, hogy külön-külön már évtizedek óta vannak ismereteink, a szálad természetesen összeérnek, hisz recens tanulmányok alapján bizonyított, minél nagyobb a temető területe, annál több a madár, és az edényes növényfaj is; vélhetően ez egy általános törvényként megfogalmazható az összes még eddig kellően nem kutatott, ám temetőkben előforduló élőlénycsoport számára is. A terület mellett számos érzékeny élőlény számára fontos ezen túl a temetők esetében a bolygatatlanság is: az Indiai-óceán néhány nyugati szigetén három veszélyeztetett repülőkutya (Pteropus livingstonii, P. voeltzkowii, P. rodricensis) is megtalálható temetőkben, ahol a helyi természetvédelmi egyesületek kiemelt figyelmet fordítanak a repülőkutya temetőbeli éjszakai helyeinek védelmére, ezáltal nem csak ezeket a különleges gyümölcs-evő denevéreket óvják, hanem az idős erdőrészeket is, melyek számos más élőlénynek adnak otthont. A repülőkutya komplex élőhelyigényük van, hiszen nem csak egy éjszakaiásra alkalmas

sűrűsége, hanem megfelelően termő gyümölcsfákra is szükségük van: a természetes, változatos fajok alkotta erdőborítás így kiemelten fontos számukra. Ugyan a temetőkben világszerte nagy divatja van a különböző lágyszárú dísznövények ültetésének, azonban pár inváziós faj kivételével a legtöbbjük gyökerezen nem alakítja át az élőhelyet, és állandó emberi gondozás hiányában elpusztul; ellentétben a fászfajokkal, melyek évtizedekkel az ember jelenléte után is virulnak, és meghatározzák a temető képét.

© Lóki Viktor felvételei

A repülőkutya teljes egészében natív fászfajok jelenlétére szorulnak, ám az összefüggés más élőlénycsoportok esetében is megnyilatkozhat: török temetők vizsgálata során az őshonos fászfaj magasabb arányú jelenléte temetőkben több orchideafajt és egyedet egyaránt jelentett az adott helyeken. Ugyan az adventív fajok ültetésének intenzitása világszerte különbözik (Tunéziában például a temetőkről

„Az élet mindenhol utat keres...”
Balra: A temetők menedéket jelentenek mára olyan mértékben, mint az erdei tulipán

A hazánkban is megtalálható pannon gyík törzsalakja a mediterráneum déleleli részén jóval gyakoribb faj; nem ritka a törökországi temetőkben sem.

született egyetlen rövid botanikai tanulmány szerint egyáltalán nem divat), hagyományosan több kultúra is az örökzöld fajokat (pl. ciprus – Cupressus sempervirens, puszpángok – Buxus spp.) kultiválja, és tartja a földöntúli öröklét szép szimbólumának. A hagyományok követése, így az idegenhonos fajok mérsékelt ültetése eddig fenntarthatónak tűnik az elmúlt évszázadok fényében, ám a temetők vegetációjának gyökeres átalakítása mindenképpen kedvezőtlen a biodiverzitás fenntartásának tekintetében.

A szent temetkezési helyek eredeti állapotban való megtartása tehát fontos, ám ironikus módon nem csak a különböző állatok és növények, hanem az ember számára is: az antropogén nyomás nem csak hogy csökkenti a biodiverzitást, de kedvez az olyan élőlényeknek, melyek képesek mesterséges mikro-élőhelyeken szaporodni, ilyenek például a számos kórokozót terjesztő, technotelmákba is petéző szúnyogok. Az elmúlt évtizedekben mintegy 30 tanulmány született a témában, és tizenhat országból harmincegy szúnyogfajt mutattak ki temetőkben, főleg a trópusokon. Az összes megtalált fajt figyelembe véve az emberre három legveszélyesebb faj [egyiptomi csípőszúnyog (Aedes aegypti), ázsiai tigriszúnyog (A. albopictus) és a dalos szúnyog (Culex pipiens)] közül kettő, az egyiptomi csípőszúnyog és az ázsiai tigriszúnyog bizonyult a leggya

Pókbangó

egyedek századi ártalmak is: jelen írás szerzői azt tapasztalták temetői tematikus vizsgálása során, hogy a pár centiméter magasságú, egyenesen és rendszeresen nyírt homogén gyepszőnyeg a temetőekben sokszor már az idősebb generáció tagjainak is szebb és kezelhetőbb látvány, mint egy tarka és fajgazdag, de magas gyep. A benzines fűnyírók általános használata, a betonjárdák, az idegenhonos fa- cserje- és dísnövényfajok preferálása az őshonos fajok helyett, valamint a nagy kiterjedésű, körülbetonozott síremlékek mind- mind komoly vegetációromboló hatással bírnak. Ezen túl a nagyobb temetőekben a mai temetkezési trendek miatt a márvány és beton sírhantok zsúfoltságának megjelenése kedvezőtlen körülményekkel szolgál az élővilág természetes tagjai számára, így a mai világban általános, hogy a legszebb temetők kis falvak szomszédságából kerülnek elő.

koribbnak a vizsgált temetőben. A szúnyogok napjainkban elsősorban a trópusi és szubtrópusi területeken okoznak egészségügyi problémákat, ám a globális klímaváltozás sajnos kedvez nekik, és észak felé terjeszkednek, a temetők megfelelő kezelése így időszzerű problémává válhat a trópusi területekről távolabb is. A dísnövényeknek szánt

vázák, szétdobált műanyag palackok és egyéb nylon szemetek, abroncsok, különböző vízgyűjtő tartályok és fémkonténer megfelelő mikroélelőhelyek a temetőben a szúnyogok számára; de a különböző betonból készült emberi konstrukciókban is jól megáll legalább egy-egy pocsolányi víz; használatuk ezért mérséklendő, és természetes alternatívákkal helyettesítendő. A temetőkre leselkednek újban más huszon-

A tarka pettyeskosbor több hazai tájegységben belül megtalálható

A sztyeppek jellegzetes cserjefaját, a csipkés gyöngyvesszőt a hazánkban kipusztult fajok között tartották számon. Napjainkban tucatnyi előfordulása ismert temetőben

növényfaj (köztük 26 orchideafaj), illetve a hazánkból kipusztultnak hitt, és csipkés gyöngyvessző (*Spiraea crenata*) nevű cserjét rejtik. Temetőinkben természetesen fészkel számos madárfaj, megfigyeléseink alapján jól érzi magát a fűrészfű – zöld és fali gyík is, és a vízisikló is

otthonra lelhet a sírok repedéseiben – ironikus, hogy pont a kígyó jelenléte miatt szorgalmazták a heti rendszerességű fűnyírást egy erdélyi temetőben, hiszen a „nagy burjánban sok a kígyó, az emberek pedig félnek”. Ám a „síri hangulat” jelen esetben a kígyó számára a biztonságos menedéket reprezentálja, az emberek pedig megnyugodhatnak: a sikló a motoros fűnyírókkal ellenében teljesen ártalmatlan.

A cikk a Nemzeti Tehetség Program támogatásával készült.

Löki Viktor

Madárbarátok Ópusztaszeren

Környezeti nevelés

© Csatiós Rita felvételei

AZ EMLÉKPARK a Dél-Alföld egyik leglátogatottabb turisztikai célpontja. Sokak számára egyet jelent a Feszty-körképpel, a Skanzennel, és a Nomád parkkal. Az viszont kevesek számára közzismert, hogy az Emlékpark 55 ha-os területének egésze a Natura 2000-es ökológiai hálózat része. A Park természeti értékeiréigóta tartó eredményes együttműködéshez szolgáltatott alapot az intézmény zöld központja, a Pusztai Ház és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 15-összámú Csongrád Megyei Helyi Csoportja között. A helyicsoporthoz története 1962-re nyúlik vissza, ekkor alakult meg Dr. Beretzk Péter vezetésével. Jelenlegi formájában 1996 óta létezik. Kezdetektől fogva szerveztünk táborokat ismeretterjesztő és tudományos céllal, az 1983-2003 között folyó Természetvédelmi és Ornitológiai Táborok (TOT) elsősorban a kisiskolás korosztály és a családok környezeti nevelését szolgálták, alkalmanként akár 200 résztvevővel.

A Madarász Ovi és Madarász Suli programjainkkal kifejezetten a legfiatalabb generációkat célozzuk meg. Rendszeresen szervezünk és tartunk ismeretterjesztő előadásokat

a nagyközönség számára, havi két alkalommal, a régió legjelentősebb rendezvényein (Hódmezővásárhelyi Állattenyésztési Napok, Szegedi Hídi Vásár, Levendula Fesztivál, Nyílzápor)

© Csatlós Rita felvételei

A 2016. október 1. – madárbarát nap az Emlékparkban. A változatos programok a szakemberek és a madarászással ismerkedők számára egyaránt kikapcsolódást nyújtanak. A délelőtti órákban szakértő előadóinkat hallgathatják meg vendégeink, a Pusztai Házában a madárvonulásról, a madarak műholdas nyomon követéséről, a fehér gólyák természetvédelmi helyzetéről, a szegedi madárgyűrűzésekről, vagy épp a természetfotózásról. Eközben a nagyréten madárodúka tekinthetünk be, solymászbemutatót láthatunk, munka közben figyelhetjük Falco-t, a madárméregzésekre szakosodott nyomozókutyát, vagy épp távcsöveket tesztelhetünk. Egész napos programjaink közül az aszfaltrajzversenyen a gyerekek mérhetik össze ügyességüket, a gyűrűzési bemutató alatt testközelben csodálhatjuk meg az Emlékpark madarait, az év madarát, a harist egy totó kitöltése révén ismerhetjük meg, emellett fészek- és tojásfelismerésben próbálhatjuk ki magunkat, illetve megismerhetjük az MME helyi csoportjának tevékenységét.

A madárbarát nap az Iparosok napjával és Borszűrő Szent Mihály ünnepével esik egybe, így a madarász-programot régi mesterségek felfedezésével tehetjük változatosabbá, a nap végén pedig musttal öblíthetjük le torkunkat.

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

viszonylatban is kiemelkedő madárvilággal rendelkeznek. Évtizedek óta folyik itta költő

A szorosabb együttműködés az Ópusztaszeri Nemzeti Emlékparkkal egy odútelep kihelyezésével kezdődött, és azóta számos tematikus délután, gyűrűzési bemutatót és sajtótájékoztatót szerveztünk már az együttműködés égisze alatt. Ezek a megmozdulások minden alkalommal nagy érdeklődésre tartottak számot, ezért fokozott lelkesedéssel hívtunk életre egy olyan rendezvényt, ahol egy egész

és vonuló madárállomány rendszeres felmérése. 1958 óta Szegedhez kötődik az országos fehérgólya-felmérés is.

A veszélyeztetett madárfajok védelmében aktívan is részt vesz-

nek a helyi csoportunk tagjai. A mesterséges fészkelőhelyek létesítésével és ellenőrzésével több, fokozottan védett madárfaj – kék vércse, szalakóta – állományát sikerült jelentősen növelni a térségben.

napon át a madaraké a főszerep. A Nemzeti Kulturális Alap által finanszírozott pályázat segít megvalósítani terveinket.

Csatlós Rita

pedig standdal képviseljük a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet.

A Fehértavi Ornitológiai Tábor (FOT) 1996 óta létezik, évi 120-140 nap gyűrűzéssel a Dél-Alföld egyik legjelentősebb madárvonulás-kutató állomása, amely népszerű is, hiszen 1200-1500 látogató fordul meg a reggeli bemutató madárgyűrűzéseken évről-évre.

A Dél-Alföld, különösen az itt található vizes élőhelyek európai

AZ ILCSI A MADARAKKAL EGYÜTT SZÁRNYAL

Az évek óta tartó jó kapcsolat a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és az Ilcsi Szépitő Füvek között egy játékos barangolásra készítetett minket a madarak világában. Jónéhány olyan professzionális, minősített natúrkozmetikumunk van a palettán, melyek növényi alapjai közvetlenül vagy közvetetten köthetőek bizonyos madarakhoz, madárfajokhoz.

Nevében egyértelmű kapcsolatot eláruló növényünk, a MADÁRBERKENYE sokszor életmentő táplálékul szolgál itthon telelő madarainknak, és majdnem ilyen fontos növény az Ilcsi számára is, hiszen alapvető összetevője Karotin extra termékcsaládunknak, ahol jól megfér a SÁRGADINNYÉVEL és a SÁRGARÉPÁVAL.

További téli táplálékul szolgálhat madarainknak a CSIPKEBOGYÓ, mely növény majd' hat évtizede szolgál alapanyagául a róla elnevezett, héttagú kozmetikum családnak.

Téli csemege lehet a fákon fennmaradt ALMA és NASPOLYA is, mely nemcsak krémjeink kedvelt összetevője, hanem a SZŐLŐVEL kombinálva egy rendkívül népszerű bőrmegújító-hámlasztó pakolás is készül belőle. A szőlőhöz szőlő összejuttatva adva egy nagyon intenzív hatású Szőlő összejuttat termékcsládot alkottunk meg. A szőlő kapcsán szinte mindenkinek a **seregély** jut eszébe, aki határtalan falánkságának köszönhetően nem túl népszerű tagja a madártársadalomnak, de mégis része a Jóisten által megteremtett világnak.

Az árnyék is játszódásra csábítanak. Az Ilcsi legnépszerűbb termékéről, a Fekete szappanról mi más juthatna eszünkbe, mint a **holló**? A változatosság kedvéért a **zöldikéhez** is tudunk társítani: a CSALÁNBÓL, LENMAGOLAJBÓL, CITROM- és CITROMCIROKOLAJBÓL készült Zöld szappanunkat. **Meggyvágó** nevű kedves madarunk példáját követve pedig belevágunk az említett lédús bogyós gyümölcsbe, és KÖKÉNY hozzáadásával rendkívül hasznos és népszerű kozmetikai családot készítünk belőle!

Húsz hektáros, Hungária Öko Garancia Kft. által által minősített bioültetvényünkön megtalálható még például a KAKUKKFŰ, melynek kapcsolódását nem is kell magyaráznunk. Okvetlenül meg kell még említenünk a PARADICSOMOT, amelynek összetevői nemcsak belsőleg, hanem minősített natúrkozmetikumaink révén külsőleg is nagyon fontos szerepet játszanak a mindennapi bőrápolásban.

Az Ilcsi Szépitő Füvek számára mindig is kulcskérdés volt a környezettudatos és környezetbarát működés, a lehető legkisebb, szinte bébiméretű ökológiai lábnyom elérése, és e törekvésünk nemcsak a környezet-, hanem a madárvédelemben is testet ölt. Madárbarát irodai kertünk kialakításában fontos szerepet játszik a madárodúknak, madáretetőknek és -itatóknak a kihelyezése, karbantartása és ellátása. És míg a fent említett paradicsomról a kedves olvasóknak valószínűleg a **paradicsommadár** ugrik be, mi a magunk rendjén bízunk abban, hogy környezettudatos erőfeszítéseinkkel bioültetvényünkön is paradicsomi állapotokat hozunk létre!

Molnár Ferenc Ilcsi bácsi

A TERMÉKEINKET MEGTALÁLJA KIZÁRÓLAGOS,
SZAKKÉPZETT VISZONTELADÓINKNÁL, VALAMINT AZ
INTERNETEN A WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM OLDALON

EL TERMÉKCSALÁD HATÁRTALAN TÖKÉLETESSÉG

Minden idők legjobb EL távcsövei, amelyek FieldPro csomagjuk révén új magasságokba emelik a kényelmet és a funkcionalitást. A tökéletes optikai teljesítmény és precizitás, a kiemelkedően jó ergonómia és az újragondolt dizájn teszik teljessé ezt a hosszú távú optikai mesterművet. Élvezze még jobban a pillanatot – a SWAROVSKI OPTIKKAL.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK